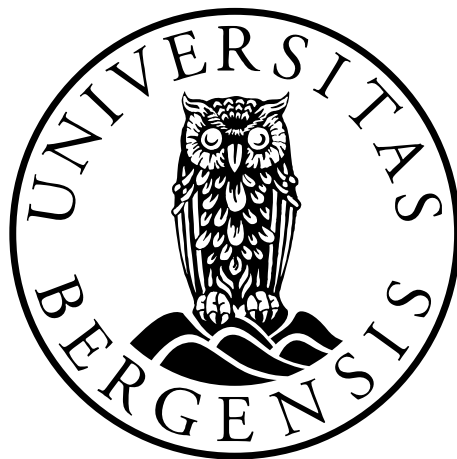

Forebygging av kjønnsrelatert og seksuell trakassering blant elever på ungdomsskolen

Elevenes erfaringer av leksjonene om kjønnsrelatert og seksuell trakassering.

Alan Wilfred

MASTEROPPGAVE

Master i barnevern

våren 2019

Det psykologiske fakultet

HEMIL - Senteret

Sammendrag

Formålet med denne studien er å teste ut en intervensjon mot forebygging av kjønnsrelatert og seksuell trakassering i en pilot prosjekt, der erfaringene fra pilot prosjektet skal brukes til å forbedre intervensjonen. Forskning viser at forekomsten av kjønnsrelatert og seksuell trakassering blant elever er omfattende, der tilsvarende forskning på forebygging av trakassering er manglende.

Det er blitt utført to fokusgruppeintervju med seks elever i hver gruppe, ved bruk av kvalitativ metode. Som analysemetode er det blitt brukt systematisk tekstkondensering. Elevene som deltok i fokusgruppene, hadde alle gjennomført et undervisningsopplegg tilhørende åtte leksjoner. De gikk alle i niende trinn på ungdomsskole. De hadde også fått samtykke av foreldrene og selv samtykket til å delta i fokusgruppen.

Oppgaven er skrevet i to deler, der første del tilhører en kappetekst og neste del en vitenskapelig artikkel. Kappeteksten viser hvordan det er blitt arbeidet med studien og dataene, mens artikkelen inkluderer resultatene og drøftingen av dem.

Funnene viser at kjønnsrelatert og seksuell trakassering er et reelt problem blant elever på ungdomskolen, og at intervensjonen har bidratt til å gjøre elevene mer bevisst på dette. Kjønnsrelatert og seksuell trakassering har hos enkelte elever blitt en del av deres atferd, der manglende bevissthet kan gjøre at de selv ikke er klar over dette. Lærernes manglende handlinger i møte med elever som utøver seksuell trakassering, kan tyde på manglende kompetanse omkring temaet. Mer fokus på kjønnsrelatert og seksuell trakassering er etterspurt fra elevene, der undervisning om temaet burde bli en del av pensum.

Det er tydelig at det er behov på mer forskning på feltet, der forskning på forebygging av trakassering bør prioriteres. Dette vil gi ny og oppdatert kunnskap som kan brukes i arbeidet mot forebygging av trakassering.

Forord

I de siste to årene har jeg vært student ved masterprogrammet i barnevern ved universitet i Bergen. Jeg startet på dette studiet, etter at jeg ønsket mer kunnskap og kompetanse innenfor barnevernsfeltet. Jeg har tidligere jobbet som kontaktperson i det ordinære barnevernet og opplevde det som en krevende. Manglende mestringsfølelse i arbeidet, gjorde at behovet for mer kunnskap og kompetanse meldte seg. Underveis i studiet, ble jeg tilbudt jobb i barnevernstjenesten for enslig mindreårige asylsøkere, som miljøterapeut i oppfølgingstjenesten. Dette har jeg gjort parallelt med studiet i halvannet år.

Det har vært lærerikt og interessant å være en del av masterprogrammet i barnevern. På disse to årene har jeg vokst og utviklet meg som person, mer kunnskap og kompetanse på barnevernsfeltet gir også økt mestringsfølelse både privat og arbeidsrelatert.

Det har vært et privilegium å få være en del av et så spennende og interessant prosjekt og få lov til å skrive min masteroppgave om grunnlag av dataene fra pilotprosjektet. Fulltidsarbeid parallelt med studiene har ikke gjort det lettere å skrive denne oppgaven, men interessen for temaet og god støtte fra familie, kollegaer, venner og veiledere har gjort at jeg har komnt i mål.

Først vil jeg takke min familie som er min mor, far og søster for fantastisk støtte og gode råd gjennom noen tunge perioder, dere vet selv hvor krevende dette har vært for meg, med jobb, flytting og bryllupsplanlegging. En stor takk også til nær og fjern familie og venner for deres lykkeønskninger.

Til min fremtidige kone, vil jeg rette en stor takk for den tiden du har brukt og lagt til rette for at jeg har klart å fokusere på masteroppgaven. Mine svigerforeldre fortjener en hyllest for all mat de har laget og tjenester de har gjort for meg, som har gjort det mye enklere for meg å konsentrere meg om oppgaven.

Takk til mine ledere og arbeidsplass som har tilrettelagt for meg slik at jeg har kunnet få fri, der jeg har hatt behov for det. Takk også til mine fantastiske kollegaer for alle lykkeønskninger på veien.

Takk til alle elever, lærere, og skolen som deltok i pilotprosjektet og tillot meg å skrive min masteroppgave på grunnlag av informasjonen som dere har gitt meg.

Takk til Hilde Slåtten som har vært min biveileder og gitt meg muligheten til å være en del av dette fantastiske prosjektet. Jeg gleder meg til å følge med på utviklingen av prosjektet. Takk for gode råd og god veiledning både før, under og etter datainnsamlingen. Lykke til videre med prosjektet.

Til min veileder Ragnhild Bjørkenes, tusen takk for god veiledning, all tid du har avsatt og selv om jeg er ute i siste liten, finner du rom til å veilede meg. Jeg var veldig nær ved å droppe ut, men troen du har hatt på meg hele veien og motivasjonen du har gitt meg er en av de største grunnene for at jeg har klart meg.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
Forord	3
1.0 INNLEDNING	6
1.1 MÅLSETTING OG PROBLEMSTILLING	6
1.2 KAPPETEKSTENS STRUKTUR	7
2.0 BEGREPSAVKLARING	7
2.1 KJØNNSRELATERT OG SEKSUELL TRAKASSERING	7
2.2 EVIDENSBASERT PRAKSIS.....	8
3.0 INNHOLDET I LEKSJONENE	9
4.0 FORSKNING PÅ FELTET.....	12
5.0 METODE.....	15
5.1 VITENSKAPSTEORI.....	15
5.2 REKRUTTERING	16
5.3 FOKUSGRUPPEINTERVJUENE.....	16
5.4 TRANSKRIPSJON.....	17
5.5 ANALYSE.....	18
5.6 TROVERDIGHET.....	19
5.7 OVERFØRBARHET	20
5.8 ETISKE BETRAKTNINGER	21
6.0 STUDIENS RELEVANS INNENFOR BARNEVERNSELFELTET	22
7.0 OPPSUMMERING.....	23
REFERANSELISTE	25

Artikkel

Forebygging av kjønnsrelatert og seksuell trakassering- En studie av ungdomselever erfaringer

ABSTRAKT.....	29
ABSTRACT.....	30
INNLEDNING.....	31
LEKSJONENE OG ELEVØVELSENE	32

BEGREPSAVKLARING	35
KJØNNSRELATERT OG SEKSUELL TRAKASSERING	35
EVIDENSBASERT PRAKSIS.....	36
METODE	37
RESULTATENE	40
OPPSUMMERING AV DRØFTINGEN.....	46
STYRKER OG SVAKHETER.....	47
IMPLIKASJONER	48
REFERANSER.....	49

Vedlegg

Vedlegg 1- Informasjonsark om deltakelse på forskningsprosjekt

Vedlegg 2- Godkjenning fra REK

Vedlegg 3- Intervjuguide

Vedlegg 4- Retningslinjer fra Tidsskriftet Norges Barnevern

1.0 Innledning

Denne studien handler om forebygging av kjønnsrelatert og seksuell trakassering blant elever på ungdomskolen. NORCE research med Hilde Slåtten som prosjektleder, har utarbeidet en intervensjon mot forebygging av kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Før intervensjonen skal settes i gang, er det blitt utprøvd i et pilotprosjekt. Denne masteroppgaven tar utgangspunkt i studien som er gjort i pilotprosjektet. Prosjektet er blitt godkjent av regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) og blitt bevilget forskningsmidler gjennom støtte fra ekstrastiftelsen.

Denne oppgaven er skrevet i to deler med en kappetekst og en vitenskapelig artikkel. Kappeteksten inneholder forberedelsene og gjennomføring av studien, mens artikkelen inkluderer resultatene og drøftingen av disse. Kappeteksten følger retningslinjene for å skrive masteroppgave som en vitenskapelig artikkel. Artikkelen er skrevet for tidsskriftet Norges Barnevern og følger deres retningslinjer, den vil bli presentert etter kappeteksten.

1.1 Målsetting og problemstilling

Prosjektet har fått navnet «*Stopp seksuell trakassering*» og har som målsetting å forebygge mot kjønnsrelatert og seksuell trakassering på ungdomsskolen. Prosjektet er utformet og gjennomføres av NORCE Research. Det er blitt utarbeidet et undervisningsopplegg tilhørende åtte leksjoner og elevøvelser som skal brukes i arbeidet med å forebygge mot kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Før prosjektet skal settes i gang er det blitt utført et pilotprosjekt for å teste intervensjonen i praksis og gjøre eventuelle justeringer. Endringer på undervisningsopplegget skal gjøres, etter tilbakemeldinger fra elever, ved bruk av fokusgruppeintervjuer. Denne oppgaven tar utgangspunkt i erfaringer fra elevene som deltok i pilotprosjektet.

Med utgangspunkt i prosjektets målsetting har problemstillingen blitt definert slik:

«Hvilke erfaringer har elevene fra leksjonene om temaet kjønnsrelatert- og seksuell trakassering?»

1.2 Kappetekstens struktur

Oppgaven har en naturlig struktur, der jeg først vil definere sentrale begrep, som det vil være vesentlig for leseren å ha en forståelse for. I den delen vil jeg redegjøre for kjønnsrelatert og seksuell trakassering og evidensbasert praksis. Videre presenterer jeg bakgrunnen for prosjektet og gir en grundigere gjennomgang av leksjonene. I teoridelen viser jeg til ulike studier som er blitt gjort omkring temaet kjønnsrelatert og seksuell trakassering blant ungdom- og videregående skole elever, der har jeg vist til både norsk og internasjonal forskning. I metoden beskrives gjennomføringen med fokus på vitenskapsteori, rekruttering, fokusgruppeintervjuene, transkriberingen, analysen, overførbarhet, troverdighet og etiske refleksjoner. For å knytte oppgaven opp mot barnevernsfeltet har jeg inkludert studiens relevans innenfor barnevernsfeltet. Her viser jeg til *regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk 2017–2020* (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016, s. 1). Avslutningsvis har jeg med en oppsummering av hovedkomponentene i oppgaven.

2.0 Begrepsavklaring

I denne delen av oppgaven, vil sentrale begrep bli definert, som vil være gjennomgående både i kappeteksten og artikkelen. Det vil være vesentlig for den som leser, å ha en grunnleggende forståelse for disse begrepene.

2.1 Kjønnsrelatert og seksuell trakassering

Trakassering blir i likestillings og diskrimineringsloven §13 (2017) definert som, *«handlinger, unnlater eller ytringer som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdiggende eller ydmykende»*. Seksuell trakassering defineres under likestillings og diskrimineringsloven §6 (2017) som *«enhver form for uønsket seksuell oppmerksomhet som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende, ydmykende eller plagsom»*. Seksuell betrakter kropp, seksualitet og kjønn, mens oppmerksomheten må oppleves som seksuelt betont eller av seksuell karakter.

Oppmerksomhet handler også om fysisk, verbal og ikke verbal atferd. Fysisk atferd innebærer uønsket beføling, berøring og voldtektsforsøk. Verbal atferd handler om krenkende

kommentarer om kropp, utseende, kjønn, seksuelle fremstøt, hentydninger og sarkastiske kommentarer. Ikke verbal oppmerksomhet omfatter seksuelle gester som kroppsbevegelser, plystring, visning, oppbevaring og spredning av pornografiske bilder og videoer. Det sentrale med seksuelt trakasserende handlinger, er at den oppleves som uønsket (McClimans, 2018).

Kjønnsrelatert trakassering er handlinger som har til hensikt å krenke, skremme eller nedverdige andres kjønn, kjønnsuttrykk eller seksuelle orientering. Kjønnsrelatert trakassering innebærer også fysisk, verbal og ikke verbal atferd (Ekstrastiftelsen, 2017), som er blitt redegjort for i forrige avsnitt. Kjønnsrelatert trakassering dreier seg i større grad av direkte trakassering av kjønn, der hensikten er å ydmyke og nedverdige den andre. Både seksuell- og kjønnsrelatert trakassering innebærer flere like forbud som kan overlape hverandre (Bendixen et Al. 2016).

2.2 Evidensbasert praksis

Evidensbasert praksis er et stort begrep som for flere kan være vanskelig å forstå. Det er et begrep som fortsatt debatteres mye om, den dag i dag. Den amerikanske psykologi foreningen (APA) har formulert sin definisjon av evidensbasert praksis slik: «*Evidence-based practice in psychology (EBPP) is the integration of the best available research with clinical expertise in the context of patient characteristics, culture, and preferences*» (American Psychological Association, 2006, s. 273). Denne definisjonen er en forlengelse av tidligere definisjon som institusjonen Institute of Medicine har formulert slik: «*Evidence-based practice is the integration of best research evidence with clinical expertise and patient values*» (Sackett, Straus, Richardson, Rosenberg & Haynes, sitert i American Psychological Association, 2006, s. 273). Førstnevnte definisjon skiller seg ut fra sistnevnte, i den forstand at den fokuserer på den best tilgjengelige forskningen kontra den beste forskningen. Videre inkluderer den erfarings basert kunnskap, som en av tre legitime kunnskaps baser som inngår under klinisk ekspertise. Klinisk ekspertise er vesentlig, for å sikre at den beste forskningsevidensen med klinisk data blir benyttet, når enn skal finne riktig tjeneste eller behandling til brukeren. Dette må også gjøres i kontekst av brukerens karakteristika og preferanser. Tilslutt inngår også brukerens preferanser, innunder førstnevnte definisjon, som kan forståes som at brukermedvirkning er en vesentlig del av evidensbasert praksis (Rønnestad, 2018).

I denne oppgaven er brukerens preferanser av stor betydning, ettersom undervisningsopplegget skal justeres på bakgrunn av elevenes tilbakemeldinger. Med andre ord blir brukermedvirkning et virkemiddel, for å inkludere elevene med deres erfaringer, der erfaringene blir brukt til å gjøre nødvendige forbedringer. Etter at de nødvendige justeringene er blitt gjort, skal det utføres et kluster randomisert studie, som vil gi oss den best tilgjengelige forskningen innenfor forebygging mot kjønnsrelatert og seksuell trakassering.

3.0 Innholdet i leksjonene

Noen elever ser ut til å oppfatte kjønnsrelatert og seksuell trakassering som en normal interaksjon mellom elever, der normer virker å spille en viktig rolle i slike interaksjoner og bidrar til trakasseringen. I dette prosjektet er det derfor, gjort en antagelse om at bevisstgjøring og utfordringer av normer kan bidra til å forebygge mot kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Ved å utforme et undervisningsopplegg tilhørende, filmer, leksjoner og elevøvelser, er intensjonen å bevisstgjøre elevene på normene og gi dem kompetanse til å utfordre disse normene. Det forventes at forebygging av kjønnsrelatert og seksuell trakassering skal føre til bedre psykisk helse, mindre aksept for kjønnsrelatert og seksuell trakassering, økt felles forståelse i klassen for normer som gjelder omkring kjønn, kjønnsuttrykk og seksuell orientering (Ekstrastiftelsen, 2017).

Elevene som har deltatt i pilotprosjektet, har hatt åtte leksjoner som hver tar en time å gjennomføre. Pilotprosjektet har pågått i tre måneder fra oktober til desember. Hver leksjon inneholder en film, som er en introduksjon til leksjonen, undervisning om temaet i leksjonen og praktiske øvelser om tematikken. Leksjonene har også som målsetting å bygge opp til diskusjoner i klassen.

Leksjon 1 heter *aktivitetsplikten* og har til hensikt å gi elevene kunnskap om læreren sitt ansvar og plikter som er definert i aktivitetsplikten samt å bevisstgjøre elevene på deres medansvar om å gi beskjed om trakassering. Filmen tilhørende leksjonen, skal gi elevene informasjon om hva skolen er pliktet til å gjøre, når en elev melder i fra om krenkelser som diskriminering, trakassering, mobbing eller vold. Lærer og elevene skal i denne leksjonen lage felles klasseregler som skal gjelde i timene om kjønnsrelatert og seksuell trakassering

fremover. Ettersom kjønnsrelatert og seksuell trakassering kan være et vanskelig tema å snakke om, er det viktig at elevene er respektfull mot hverandre og viser forståelse for hverandres meninger og synspunkter. Elevøvelsen har som mål at elevene skal vite hvordan de kan gjøre lærerne oppmerksomme på krenkinger som trakassering, som er skjult for voksne. Elevøvelsene er caser med fiktive historier om ungdommer som opplever trakassering, der elevene skal gi dem råd, i tillegg til å gi lærerne råd og anbefalinger om hva de kan gjøre for å hjelpe (Slåtten & Kulild, 2018).

Leksjon 2 heter å *identifisere uønsket seksuell oppmerksomhet* og har til hensikt at elevene skal gjenkjenne uønsket seksuell oppmerksomhet. Filmen til leksjonen vil gi elevene kjennskap til hva uønsket seksuell oppmerksomhet kan være og hvordan normer innvirker på trakasseringen. Undervisningen til leksjonen handler blant annet om hvordan uønsket seksuell oppmerksomhet kan bli normalisert av elever, konsekvenser av uønsket seksuell oppmerksomhet, hva likestillings og diskrimineringsloven sier om uønsket seksuell oppmerksomhet og hvordan enn kan forebygge mot dette. I elevøvelsen skal elevene finne ut av om det finnes uønsket seksuell oppmerksomhet på deres skole, hvilke typer oppmerksomhet som er mest problematisk på deres skole, hvis det finnes, og hvilke typer trakassering elevene forventer at enn bør tåle (Slåtten & Kulild, 2018).

Leksjon 3 heter å *identifisere trakassering på grunnlag av kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk* og har til hensikt at elevene skal kjenne igjen trakassering på grunnlag av kjønnsuttrykk og kjønnsidentitet. Filmen tilhørende leksjonen skal gi elevene kjennskap til hva trakassering på grunnlag av kjønnsuttrykk og kjønnsidentitet er, og hvordan normene har betydning for slik trakassering. I undervisningen får eleven definisjoner på ulike begrep, som kjønn, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. De går igjennom kjønnsrollenormer og hva brudd på kjønnsrollenormer kan føre til. Videre får de innføring i hva likestillings- og diskrimineringsloven sier om trakassering på grunnlag av kjønnsuttrykk og kjønnsidentitet, forebygging av trakassering på grunnlag av kjønnsuttrykk. Elevene blir også presentert for normkritikk, som handler om å være kritisk til normer som kan føre til diskriminering, ekskludering og utenforskap. Hensikten med elevøvelsen er å bevisstgjøre elevene på hvordan trakassering på grunnlag av kjønnsuttrykk og kjønnsidentitet kan begrense hva gutter og jenter kan gjøre. I tillegg skal de identifisere om slik trakassering finnes på deres skole og eventuelt hvilke typer trakassering som oppleves som mest problematisk (Slåtten & Kulild, 2018).

Leksjon 4 heter *å identifisere på grunnlag av seksuell orientering* og har til hensikt at elevene skal gjenkjenne trakassering på grunnlag av seksuell orientering. Filmen som hører til leksjonen skal gi elevene forståelse for hva trakassering på grunnlag av seksuell orientering er, og hvordan normer spiller en rolle i denne trakasseringen. I undervisningen til denne leksjonen får elevene en innføring i seksuell orientering, og ulike typer seksuell orientering som eksempelvis homofil, bifil og lesbisk. Trakassering av homofile, lesbiske og bifile, samt forebygging av homoskjellsord og homonegativitet, er også noe av det som inngår som en del av undervisningen til denne leksjonen. Elevøvelsen knytt til leksjonen har to mål der den ene er å gi elevene forståelse for hva det vil si å ha «privilegier». Den andre er å lære elevene å tolerere å bli tolerert samt knytte dette opp til hvordan toleranseutsagn kan være med å skape ett større skille mellom «oss som følger normene» og «de som bryter normene». Etersom jeg syns denne øvelsen, er noe vanskelig å forstå, vil jeg gi en kort presentasjon, av hvordan den fungerer i praksis. I denne øvelsen blir elevene stilt ovenfor hverandre to og to, og skal komme med utsagn mot hverandre, der begge skal kjenne på å tolerere utsagnene og bli tolerert av utsagnene. Et eksempel til et utsagn kan være at en elev sier følgende til medelev: «Jeg synes at det er helt greit at du er homofil» der medeleven svarer «tak». Elevene skal etter øvelsen, diskutere i klassen, hvordan det føltes å tolerere og bli tolerert, samt diskutere ulike spørsmål om toleranse (Slåtten & Kulild, 2018).

Leksjon 5 heter *å identifisere seksuelle lovbrudd og hatefulle ytringer* har til hensikt å lære elevene, å kjenne igjen atferd som går under kategorien seksuelle lovbrudd. Filmen til leksjonen har til hensikt å opplyse elevene om hvilken atferd som kategoriseres som seksuelle lovbrudd og hatefulle ytringer på grunnlag av seksuell orientering. I undervisningen presenteres elevene for hva seksuelle lovbrudd og hatefulle ytringer er og knytter det opp mot straffeloven. De får også en innføring i hva de kan gjøre dersom det blir oppdaget seksuelle lovbrudd og hatefulle ytringer mellom elever, eller dersom medelever eller andre forteller om seksuelle overgrep. I elevøvelsen er målsettingen at elevene skal vite hva som er seksuelle lovbrudd og bruke kunnskapen de har lært, til å fortelle hva som er lovbrudd i konkrete saker, og kunne skille mellom seksuelt lovbrudd og seksuell trakassering. Eleven får i denne øvelsen forskjellige caser, der de skal identifisere lovbruddene og kunne si om det er seksuelt lovbrudd eller seksuell trakassering (Slåtten & Kulild, 2018).

Leksjon 6 heter *prososial tilskueratferd* og har som målsetting at elevene skal vite hvordan de kan være en prososial tilskuer, når de ser en medelev bli utsatt for kjønnsrelatert og seksuell

trakassering. Filmen har som mål, at eleven skal vite hvilke typer tilskueratferd han eller hun kan ha, når den er vitne til en medelev som blir utsatt for kjønnsrelatert og seksuell trakassering. I den teoretiske delen av leksjonen blir elevene undervist om tilskueratferd. Elevøvelsen har til hensikt, å lære elevene å øve på hva de kan si, for å vise at de tar avstand når en medelev utsetter en annen elev for kjønnsrelatert og seksuell trakassering (Slåtten & Kulild, 2018).

Leksjon 7 heter *å utfordre normer som skaper og tillater seksuell trakassering* og har til hensikt å lære elevene å utfordre normer som er med på å skape og tillate seksuell trakassering. Filmen til denne leksjonen skal vise elevene hvordan normer er med å skape og opprettholde seksuell trakassering. Videre blir elevene presentert for normkritikk og lærer hvordan elevene kan se kritisk på normer. I elevøvelsen skal elevene utfordre normer som skaper eller tillater seksuell trakassering. Dette skal de gjøre ved å utarbeide konkrete forslag til hva de kan si for å stoppe trakasseringen, der de også skal drøfte virkningen av de konkrete forslagene (Slåtten & Kulild, 2018).

Leksjon 8 heter *å utfordre normer som skaper og tillater kjønnsrelatert trakassering* og har til hensikt å lære elevene å utfordre normer som er med på å skape og tillate kjønnsrelatert trakassering (Slåtten & Kulild, 2018). Undervisningen og elevøvelsen er identisk med leksjon 7, bortsett fra at fokuset er på kjønnsrelatert og ikke seksuell trakassering.

4.0 Forskning på feltet

I en studie gjort i Finland, ble det utført en kvantitativ studie, for å undersøke hvor mange elever mellom 14 og 18 år som hadde opplevd seksuell trakassering. Dette ble gjort ved at elevene fylte ut en spørreundersøkelse. Noen av spørsmålene som ble spurt, var om elevene hadde opplevd seksuell trakassering gjennom internett eller telefonbruk, om de har opplevd å få rettet seksuelt krenkende ord mot seg og om de har blitt befølt på intime kroppsdeler mot sin vilje (Kaltiala-Heino, Savioja, Fröjd, & Marttunen, 2018)

Resultatene viste at 40% av guttene har opplevd minst en form for seksuell trakassering, mens 55% av jentene har opplevd det samme. Jentene opplevde flere former for seksuell trakassering og oftere enn guttene. Jentene rapporterte om trakassering i form av seksuelle spøker, kommentarer og uønsket beføling, mens guttene rapporterte om krenkende

kommentarer om homoseksualitet og uønskede bilder og videoer gjennom telefon og internett med seksuelt innhold (Kaltiala-Heino et Al. 2018).

I en annen studie, som undersøkte seksuell trakassering blant studenter på videregående skole i Canada, kommer det frem at 43% av niende klasse (tilsvarer videregående i Norge) studenter opplever seksuell trakassering, der det var sammenfallende likheter til overnevnte studie angående formen av trakassering. Guttene opplevde mest krenkende kommentarer om homoseksualitet og mottaking av uønskede bilder og video med seksuelt innhold. Guttene og jentene oppga også å være utsatt for rykter av seksuell karakter og bli dratt i klærne på en seksuell måte (Chiodo, Wolfe, Crooks, Hughes, & Jaffe, 2009).

Studien viser også at jenter som opplever seksuell trakassering har større sannsynlighet for å utvikle spiseforstyrrelser og drive selvskading, mens det for gutter kunne forårsake selvmordstanker. Når samme undersøkelse ble gitt til de samme studentene to og et halvt år seinere, viste det seg at flere av dem fortsatt opplevde seksuell trakassering. Dette viser at seksuell trakassering kan vedvare, jo eldre enn blir (Chiodo et Al. 2009).

I Norge er det blitt gjort flere studier som tar for seg seksuell trakassering, men det er ikke blitt iverksatt noen intervensjon mot forebygging av seksuell trakassering. I Bendixen og Kennair`s studie *seksuell helse og trakassering i videregående skole opplæring* (Bendixen & Kennair, 2014), var målsettingen å undersøke seksuell trakassering som ble utført av begge kjønn mot begge kjønn og opplevelsen av å bli seksuelt trakassert av begge kjønn, utført av begge kjønn. Utvalget i denne studien var 17 videregående skoler fra Sør Trøndelag fylke. Studien tok for seg alle former for seksuell trakassering (Bendixen, Kennair & Grønntvedt, 2016).

Resultatene viste at 43% av jentene oppga å ha blitt ikke fysisk seksuelt trakassert av en annen jente, mens 5% av jentene oppga å ha opplevd fysisk seksuell trakassering av en annen jente. 55% av jentene rapporterte om å ha blitt ikke fysisk seksuelt trakassert av en gutt, mens 33% av jentene rapporterte om å ha opplevd fysisk seksuell trakassering av jevnaldrende gutt. Blant guttene var det 40% som oppga at de hadde blitt ikke fysisk trakassert av en jevnaldrende jente, mens 15% oppga å ha opplevd fysisk seksuell trakassering av det motsatte kjønn. 56% av guttene oppga å ha blitt ikke fysisk seksuelt trakassert av en gutt, mens 17% hadde opplevd fysisk seksuell trakassering av en gutt (Bendixen et Al. 2016).

Guttene oppga homonegative utsagn som mest fremtredende opplevelse mellom guttene, mens jentene oppga seksuelt objektiviserende kommentarer som den mest fremtredende opplevelsen mellom jentene. Når det gjaldt trakassering av andre oppga 24% av jentene å ha utført ikke fysisk trakassering mot andre jenter, mens 3% oppga fysisk trakassering mot andre jenter. Mot gutter, oppga 28% av jentene å ha ikke fysisk trakassert en gutt, der 4% oppga å ha utøvd fysisk trakassering mot en gutt. Blant guttene, oppga 25% at de hadde trakassert en jente (ikke fysisk), mens 7% av guttene hadde fysisk trakassert en jente. Mellom guttene, oppga 42% å ha fysisk trakassert en gutt, mens 7% oppga ikke-fysisk trakassering mot en gutt (Bendixen et Al. 2016).

En annen studie kalt «but words will never harm me»: Effects of sexual harassment on high school students' psychological well-being» (Bendixen & Kennair, 2014), er en forlengelse av overnevnte studie, der samme utvalg ble brukt. Studien undersøkte forholdet mellom seksuell trakassering og symptomer på depresjon, angst, kroppsbilde, trivsel og lav selvtillit. Resultatene viste at det var en sammenheng mellom seksuell trakassering og negative symptomer. Sammenhengen mellom ikke fysisk seksuell trakassering og depressive symptomer var fremtredende. I artikkelen som ble skrevet i forbindelse med denne studien, viser også at den største faktoren for å bli seksuelt trakassert var om du hadde debutert seksuelt (Bendixen et Al. 2016).

I en svensk kvalitativ studie kalt «*Man hör aldrig om killar som blir sexuellt trakasserade*» (Jonsson, 2012), og gjort på en videregående skole i Sverige, ble det utført tre fokusgruppeintervjuer med fire gutter i hver gruppe. Guttene ble vist to scenarier, hvor i det ene scenariet ble beskrevet som gutter som utsatte andre gutter for fysisk seksuell trakassering, mens det andre scenariet ble beskrevet som gutter som utsatte jenter for seksuell trakassering. Resultatene viste at alle gruppene bagatelliserte det tilfellet, hvor gutter utsetter gutter for fysisk seksuell trakassering, og ikke tilskriver gutten som blir utsatt for fysisk seksuell trakassering en offerrolle. Gruppene mente at i slike tilfeller var det forventet at gutten som blir utsatt skal glemme hendelsen og komme seg videre. En slikt scenario eller hendelse ble også beskrevet som «guttestreker». Slike tilfeller ble heller ikke vurdert som betydelige nok for å kunne påvirke en gutts fysiske eller psykiske helse. I motsatt tilfelle fikk jentene en offerrolle av guttene, og guttene som fysisk trakasserte jenter, ble beskrevet som

seksuelt interessert i jentene. Som en konklusjon på studien, ble seksuell trakassering beskrevet som gjeldende hvis det var en jente som var offer, men ikke gjeldende hvis det var en gutt som var offer (Bendixen et Al. 2016).

5.0 Metode

På grunnlag av studiens målsetting er kvalitativ metode blitt brukt med fokusgruppeintervjuer som forskningsdesign for å innhente dataene. Kvalitativ forskning søker etter å forstå meningen bak ett sosialt fenomen eller menneskelig problem. Prosessen innebærer å generere nye problemstillinger, samle inn og analysere dataene, for å produsere resultatene. I kvalitativ forskning refereres innsamling av data, stort sett til at forskeren er i direkte kontakt med deltakerne, mens analyse av dataene refereres til tolkning og bearbeiding av dataene. (Cresswell, 2014).

5.1 Vitenskapsteori

En viktig del av arbeidet i analysen av datamaterialet, er hvordan forskeren forstår dataene. Innenfor forstående typer studie, kan vi si at vi skiller mellom fenomenologisk og hermeneutiske studier. Fundamentet i fenomenologiske studier er at virkeligheten er slik individet selv betrakter den. Individets subjektive opplevelser står sentralt i analysearbeidet, innenfor fenomenologiske studier. Forskeren er interessert i å finne frem til individets egen forståelse av sin handling, beskrevet med individets egne ord (Grønmo, 2016). Hermeneutisk forståelse, baserer seg også på å forstå handlinger, men i motsetning til fenomenologien, ser den individets handlinger og synspunkter i sammenheng med forskerens egne fortolkninger. Individets intensjoner spiller i så måte, en større rolle, enn i fenomenologiske studier. (Grønmo, 2016).

På grunnlag av oppgavens problemstilling, vil jeg plassere denne oppgaven under fenomenologiske studier. Siden jeg er ute etter elevenes erfaringer, som tilsvarer deres synspunkter på leksjonene om kjønnsrelatert og seksuell trakassering, er det mest naturlig å analysere dataene med et fenomenologisk perspektiv.

5.2 Rekruttering

Før rekrutteringen startet, var det et ønske om å rekruttere fire klasser til pilotprosjektet. Det ble igangsatt snøballrekruttering, der potensielle skoler med aktuell problemstilling ble lokalisert (Malterud, 2012). De aktuelle skolene fikk tilsendt et informasjonsark via email, som omhandlet studien. En skole ble invitert til å delta og hadde tilbudt seg å prøve intervensjonen i fire klasser. På grunnlag av manglende ressurser til å gjennomføre leksjonene, måtte to av klassene trekke seg fra prosjektet.

5.3 Fokusgruppeintervjuene

Fokusgruppeintervju kjennetegnes ved at det er mellom seks til ti personer i gruppen. Hensikten med et fokusgruppeintervju er blant annet å få frem deltakernes ulike synspunkter omkring et tema og bygge opp til diskusjon mellom deltakerne om temaet. Gruppen styres av en moderator, som har som oppgave og presentere temaene, være ordstyrer og legge til rette for en åpen dialog. Moderatoren skal i så liten grad som mulig bidra i diskusjonene i gruppen (Kvale & Brinkman, 2015).

Siden to klasser hadde trukket seg, stod vi igjen med to klasser som hadde gjennomført undervisningsopplegget. Lærerne fikk ansvar for å velge ut elever til fokusgruppeintervjuene og hadde i forkant fått beskjed om at vi ønsket tre gutter og tre jenter, ettersom vi ville ha synspunkter fra begge kjønn. Kriteriene for å delta i fokusgruppeintervjuet var at de hadde deltatt i undervisningene om kjønnsrelatert og seksuell trakassering og signert under på samtykkeskjema med signatur fra foreldrene.

Det ble gjennomført to fokusgruppe intervju med seks elever i hver gruppe, der fordelingen var tre gutter og tre jenter. Elevene som deltok gikk i niende klasse og var mellom 14 og 15 år. Elevene ble før intervjuet startet, presentert for moderator og sekretær. Moderator var den som styrte intervjuet, mens sekretæren noterte. Eleven ble også informert om formålet med prosjektet, hva informasjonen fra dem skulle brukes til og hvem som hadde tilgang til

informasjonen. Elevene ble fortalt at både moderator og sekretær hadde taushetsplikt, bortsett fra om det fremkom alvorlige ting, som kunne tilsi at eleven kunne være i direkte fare. Videre ble de fortalt at alt materiale som ble publisert på grunnlag av deres informasjon, ville bli anonymisert. Det var ingen som trakk seg fra fokusgruppeintervjuene, men de hadde fått informasjon om at dette var mulig, både før og underveis i intervjuene. De ble også minnet på beredskapen, der elevene kunne snakke med en lærer eller helsesøster i etterkant av intervjuene hvis de følte behov for dette.

En intervjuguide brukes i fokusgruppeintervju for å skape en struktur i intervjusituasjonen. Den kan inneholde emner, som intervjueren kan bruke som en rettleiding for hva deltakerne i gruppen skal snakke om eller diskutere. Intervjuguiden kan inneholde få og åpne spørsmål som kan benyttes for å sette i gang diskusjonene, en slik intervjuguide beskrives som semi strukturert intervju (Kvale og Brinkman, 2015).

Intervjuguiden er blitt utformet av prosjektleder, der jeg har fått muligheten til å komme med innspill. Det ble utformet en semi strukturert intervjuguide med åpne spørsmål. Spørsmålene tok utgangspunkt i hva som har fungert bra og dårlig med leksjonene, elevøvelsene og filmene og hva som kan bli gjort annerledes. Intervjuguiden er også blitt vedlagt søknaden til REK og blitt godkjent.

5.4 Transkripsjon

Ved å transkribere intervjuene, gjøres muntlige språk om til skriftlig tekst. Å skrive ned det som blir sagt og gjøre det om til tekstformat, gjør det enklere å analysere dataene.

Transkripsjon kan sies å være, begynnelsen på analysedelen (Kvale & Brinkman, 2015).

For å transkribere intervjuene, er programmet express scribe transcripton software blitt brukt, som har gjort det mulig å spille av lydfilene i et saktere tempo. Transkripsjonen er gjort på datamaskin med Word som tekstbehandlingsformat. Intervjuene ble transkribert ord for ord, der lydfilene var av god kvalitet. Utfordringen var at enkelte elever snakket noe lavt og uklart, ved noen tilfeller kunne elevene avbryte hverandre, eller snakke i munnen på hverandre. Jeg tok flere pauser under transkriberingen, ettersom det krever mye tid og konsentrasjon med dette arbeidet. Jeg hadde også stikkord fra selve fokusgruppe intervjuene, der jeg hadde skrevet ned de første ordene når hver elev snakket. Dette brukte jeg under transkriberingen

som hjalp til å forstå hvem og hvilket kjønn som snakket. For å sikre elevenes anonymitet, ble de gitt fiktive navn under transkriberingen. Første fokusgruppeintervjuet varte i 76 minutter, mens det andre intervjuet varte i 111 minutter. Det første intervjuet tilsvarte 28 sider med transkripsjon, mens intervju nummer to tilsvarte 42 sider.

5.5 Analyse

I analysering av dataene er det brukt systematisk tekst kondensering, som består av fire faser. Denne analysemetoden er opptatt av å fokusere på essensen i det informantene forteller. Den har fått positive skussmål i form av gjennomførbarhet, brukervennlighet og forståelighet (Malterud, 2012).

Fase en handler om å finne temaer ved å lese igjennom transkripsjonen. For å ha flere perspektiver på intervjuene, anbefales det at flere enn en person, leser igjennom transkripsjonen (Malterud, 2012)

Fase to handler om å finne tema som har relevans til problemstillingen, og sortere dem under kodegrupper (Malterud, 2012)

Fase tre handler om å analysere kodegruppene vi har laget. Fordelen her er at vi har mindre tekst å konsentrere oss om, og at det kan dukke opp nye eller flere nyanser under analyseringen (Malterud, 2012)

Fase fire handler om å rekonstruere dataene og sette dem sammen til beskrivende tekst med meningsinnhold som gir troverdighet og svarer på problemstillingen (Malterud, 2012)

Ved å følge denne prosessen har jeg først lest igjennom transkripsjonen for å identifisere temaer i transkripsjonen. Jeg har også hatt med meg en annen person som har lest igjennom transkripsjonen og identifisert sine temaer, dette har vi gjort hver for oss. Etter gjennomgang av transkripsjonen, har vi begge møttes for å diskutere og sammenligne temaene vi fant. Temaene som kom frem under gjennomgang av transkripsjonen var blant annet, bevisstgjøring på kjønnsrelatert og seksuell trakassering, økt kompetanse om kjønnsrelatert og seksuell trakassering blant elevene, normkritikk, mer fokus på den som blir trakassert, for

mye repetisjon i leksjonene og manglende kompetanse blant lærerne omkring kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Videre har vi plukket ut temaer som er relevant til problemstillingen og sortert dem i kodegrupper. En kodegruppe kan eksempelvis være bevisstgjøring, der sitatene som handler om bevisstgjøring blir plassert under denne kodegruppen. Vi har da analysert ulike sitater som elevene har sagt og plassert de under temaene vi tidligere har identifisert som relevante. I den neste fasen har jeg analysert sitatene innenfor hver kodegruppe og gjort endringer. Etter å ha analysert sitatene nøyere, valgte jeg å omplassere noen sitater, ettersom de passet bedre under andre kodegrupper, og fjernet sitater som ikke passet inn. I siste fase sammenfattet jeg de valgte temaene og sitatene, til en beskrivende og troverdig tekst, med sammenheng til problemstillingen. Temaene som jeg endte opp med å velge var bevisstgjøring, normkritikk og kompetanse. Jeg fant sitatene veldig interessante og under fokusgruppeintervjuene observerte jeg flere elever snakke om disse temaene med stort engasjement, som også kunne høres på lydopptakene.

5.6 Troverdighet

Reliabilitet blir mest brukt i kvantitative undersøkelser, for å vurdere om resultatene er pålitelige. I kvalitative undersøkelser brukes troverdighet som et mer definerende begrep. I kvalitative undersøkelser handler det om å argumentere for utviklingen av datamaterialet under forskningsprosessen, som igjen gir leseren et bilde på kvaliteten av forskningen. Kvaliteten avgjør verdien i resultatene og også dermed forskningens troverdighet (Thagaard, 2013)

Jeg vurderer dataenes troverdighet i min studie til å være av høy kvalitet. I de to fokusgruppene ble samme intervjuguide benyttet og begge intervjuene ble gjennomført på to timer hver. Intervjuguiden bestod av åpne spørsmål, som gir elevene mulighet til å svare utfra deres egne synspunkter. Elevene velger selv hva den ønsker å fortelle eller hvordan de ønsker å svare på de spørsmålene som blir stilt (Thagaard, 2013). Det ble stilt åpne spørsmål, med hensikt om at elevene kunne svare fritt og med tanke om å bygge opp til diskusjon omkring temaet i gruppene. Elevene hadde mye å fortelle og var veldig engasjert, det var tydelig at dette er et tema som trenger å forskes på. Undervisningsopplegget med de åtte leksjonene ble gjennomført innenfor tidsfristen og alle elevene som deltok i fokusgruppeintervjuene hadde gjennomført alle leksjonene og elevøvelsene. Sitatene som er blitt inkludert i resultatene, er

ordrett fra det som elevene selv har erfart som betyr at sitatene ikke er blitt fortolket. Dette er igjen noe som er med på å styrke forskningens troverdighet (Thagaard, 2013). Det er også en styrke om en eller flere forskere er en del av forskningen, eller er med i prosessen med å utforme eller evaluere den. (Thagaard, 2013). Jeg har underveis i prosessen hatt en dialog med biveileder som også er hovedansvarlig for dette prosjektet. Hun har kommet med sine innspill som jeg har hatt med i vurderingen, spesielt i metoddelen har hennes synspunkter vært til god nytte.

5.7 Overførbarhet

Overførbarhet handler om funnene i studien også kan gjelde i andre lignende situasjoner. For å kunne si om funnene kan være gjeldende i andre sammenhenger, må forskeren fortolke resultatene på bakgrunn av tidligere forskning på feltet, eller på bakgrunn av forskerens forforståelse for fenomenet (Gobo, referert i Thagaard, 2013). Ved å stille seg spørsmålet om funnene i studien, kan gjøre seg gjeldende i en annen kontekst enn vi selv har brukt, kan gi forskeren indikasjoner på overføringsverdien. Lesere som kjenner seg igjen i funnene i en studie, kan også gi indikasjoner på overføringsverdi. Dette avhenger av at det er et flertall som kjenner seg igjen, for å kunne konkludere styrken av overføring. Dette stiller også krav til at forskningens fremgangsmåte, presentasjon av funn og diskusjon av resultatene, er presentert med troverdighet (Malterud, 2012).

Jeg har ikke tatt stilling overføringsverdien til resultatene i denne studien, ettersom det ikke er blitt forsket på forebygging mot kjønnsrelatert og seksuell trakassering i Norge tidligere. Det kan allikevel tenkes at studien har overføringsverdi, ettersom som andre studier viser at elever opplever kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Elevene som deltok i fokusgruppeintervjuene var også veldig klar på at de kjenner andre elever på andre skoler som har opplevd kjønnsrelatert og seksuell trakassering og at det foregår i større omfang på andre skoler. Ettersom jeg ikke har diskutert overføringsverdien av funnene i denne studien, blir det opp til leseren selv å gjør seg opp sine tanker om overførbarhet.

5.8 Etiske betraktninger

Før det skal gjennomføres kvalitative studier med informanter, er det lovpålagt å søke om godkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) (Malterud, 2012). Når informanter er med i fokusgruppeintervjuer, er det viktig at det er basert på frivillighet som også innebærer at de kan trekke seg når som helst i prosessen. Prosjektets formål og innhold bør være klart for informantene og redegjort i et informasjonsbrev med samtykkeskjema (Thagaard, 2013).

Som nevnt tidligere i oppgaven er prosjektet blitt godkjent av REK, der min biveileder som er hovedansvarlig for prosjektet har sendt inn søknaden. I forkant av pilotprosjektet fikk lærere, elever og deres foreldre, utdelt et informasjonsark med bakgrunn, hensikten og hva studien innebærer samt forsikringer om elevens personvern og anonymitet. Det ble også utgitt kontaktinformasjon til de ansvarlige for studien, med oppfordring til å ta kontakt, ved eventuelle spørsmål om studien. Foreldrene ble bedt om å samtykke til at de er kjent med at deres barn deltar i pilotprosjektet. I informasjonsbrevet ble det også spesifisert at det var frivillig å delta med mulighet for å trekke seg når som helst. Elevene som deltok i fokusgruppeintervjuene, fikk i tillegg utdelt et eget informasjonsark, om formålet og prosedyren i fokusgruppene som måtte samtykkes av eleven og foreldre. Under planleggingen av et forskningsprosjekt eller intervjuer, er det viktig å vurdere, hvordan tema, spørsmål og gjennomføring kan påvirke deltakerne (Kvale & Brinkmann, 2017). Kjønnrelatert og seksuell trakassering kan oppleves som et sensitivt tema, der innholdet i pilotprosjektet og elevøvelsene, samt gjennomføringen av elevøvelsene kan påvirke noen elever og vekke følelser som gjør at de trenger oppfølging. Elevene ble informert både i informasjonsarket og muntlig av lærerne, at skolen hadde opprettet et beredskapsteam som bestod av lærere og helsesøster. Beredskapsteamet skal ivareta de elevene som har behov for å snakke med noen etter leksjonene og etter fokusgruppeintervjuene. Elevene ble oppfordret til å ta kontakt med en lærer eller helsesøster ved behov.

Før fokusgruppeintervjuene startet, fikk elevene beskjed om at det var frivillig å delta og at de dermed kunne trekke seg underveis. Formålet med prosjektet ble presisert og hvem som hadde tilgang til dataene ble også klargjort. Videre ble elevene gjort oppmerksom på at alt av

det som ble sagt ville bli slettet fra båndopptakeren etter transkripsjonen var gjennomført og all publisering av materiale med deres informasjon ville bli anonymisert. Taushetsplikt, tilgang til beredskapsteam og tidspunkt til rådighet for fokusgruppeintervjuet ble også presisert.

6.0 Studiens relevans innenfor barnevernsfeltet

I regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, der *lhbti* er en forkortelse for lesbiske, homofile, bifile, transepersoner og interkjønne, kommer det frem at regjeringen har som målsetting å «sikre *lhbti*- personers rettigheter, og å motvirke diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønns- uttrykk. Forskning viser at det fremdeles er behov for å styrke *lhbti*- personers rettigheter og livskvalitet, endre holdninger og bekjempe hatefulle ytringer og hatkriminalitet mot disse gruppene» (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016, s. 5).

I handlingsplanen fremkommer det også at regjeringen ønsker å stryke tjenester som *lhbti*- personer benytter, slik at disse personene kan få best mulig hjelp og støtte.

Barnevernstjenester blir nevnt som en tjeneste som trenger mer kunnskap og kompetanse om denne gruppen for å styrkes på området (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016). Som et av flere tiltak i handlingsplanen skal det vurderes hvordan kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og seksuell orientering kan integreres mer som del av profesjonsutdanningene som fører til arbeid innenfor barnevernet. Barnevernsansatte har vært igjennom et kompetansehevingsprogram som var foreslått i forrige handlingsplan, og det blir i denne handlingsplanen sett på hvordan dette programmet kan utvikles, ettersom det har fått positive tilbakemeldinger (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016).

Forskning på denne gruppen viser at barnevernstjenestene oppleves som mindre tilfredsstillende ovenfor *lhbti*- personer, der et av tiltakene i handlingsplanen, er å kunne vite mer om hvor mange *lhbti*- personer som er brukere av barnevernstjenesten. Det skal også vurderes om barnevernets tjenester imøtekommer *lhbti*- barns behov. Som et siste tiltakspunkt innenfor barnevernsfeltet, er det nevnt å få økt kunnskap om barn som utfordrer kjønnsnormer i tillegg til å bedre kunnskapsgrunnlaget i barnevernstjenesten angående hva som hjelper de unge til å kunne ha det kjønnsuttrykket de ønsker (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016).

Ser vi på det som er nevnt i handlingsplanene, kommer det tydelig frem at det mangler kunnskap og kompetanse i form av diskriminering på bakgrunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk rettet mot lhbt- personer. Det kan tenkes at større fokus på diskriminering og trakassering, samt forebygging mot dette i grunnutdanningene, kan gjøre at fremtidige barnevernsarbeidere vil være bedre rustet til å identifisere diskriminering og trakasseringen og sette inn nødvendige tiltak med hensikt om å stoppe det. Videreutvikling av kompetanseheving blant barnevernsansatte med fokus på diskriminering og trakassering av seksualitet, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, vil også være et steg i riktig retning med tanke på forebygging.

Forskjellen på denne studien og handlingsplanen er konteksten, der handlingsplanen har fokus på lhbt-personer og studien har fokusert på ungdomsskole elever. Det som er sammenfallende, er at det trengs mer forskning på kjønnsrelatert og seksuell trakassering innenfor gruppen barn og unge. Selv om handlingsplanen har fokus på barnevernstjenestens hjelp, rettet mot lhbt-personer, er det tydelig at fokus på kjønnsrelatert og seksuell trakassering blant barnevernsbarn, uavhengig av seksuell identitet, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk vil være nyttig med tanke på forebygging. Med andre ord kan enn si at det kan ligge en overføringsverdi i studien, til å gjelde flere instanser enn bare skolen.

7.0 Oppsummering

Denne oppgaven viser hvordan jeg har arbeidet med denne studien. Siden hensikten med intervensjonen er å forebygge mot kjønnsrelatert og seksuell trakassering, er det vesentlig å ha en forståelse for disse begrepene. Intervensjonen er basert på evidensbasert praksis som også er definert under begrepsavklaringer. I Norge er det ikke blitt gjort lignende studier, men jeg har inkludert studier som viser hvor omfattende problemet omkring kjønnsrelatert og seksuell trakassering er på ungdom- og videregående skole, og som viser at en intervensjon mot slik trakassering er nødvendig. For å få en forståelse av intervensjonen, har jeg vist til undervisningsopplegget som intervensjonen bygger på, og gitt en grundigere innføring i leksjonene, som elevene skal igjennom. I metoden har jeg vist hvordan rekrutteringsprosessen har vært og hvordan gjennomføring av fokusgruppeintervjuene foregikk. Videre i denne delen har jeg vist til arbeidet med transkriberingen og hvilke utfordringer det førte med seg. I metoden har jeg også vist til hvilken strategi jeg har valgt for å analysere dataene, hvordan jeg analyserte dataene og hvordan jeg betrakter dataenes troverdighet og overførbarhet. Til slutt i metoden har jeg vist til hvilke etiske betraktninger som er blitt gjort, både før oppstarten av

intervensjonen, under intervensjonen og i etterkant med fokusgruppeintervjuene. For å vise at kjønnsrelatert og seksuell trakassering har en relevans innenfor barnevernsfeltet, har jeg inkludert regjeringens handlingsplan og vist til noen sammenfallende likheter mellom handlingsplanen og denne studien. Det er tydelig at det må gjøres mer forskning på feltet, som kan gi oss mer kunnskap og kompetanse om kjønnsrelatert og seksuell trakassering og brukes i arbeidet mot forebygging av trakassering.

Referanseliste

American Psychological Association (2006). Evidence-Based Practice in Psychology. *APA Presidential Task Force on Evidence-Based Practice*, 4, 271-285.

<http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.61.4.271>

Barne- og likestillingsdepartementet (2016). *Trygghet, mangfold, åpenhet: Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk*

2017–2020. Hentet fra:

https://www.regjeringen.no/contentassets/6e1a2af163274201978270d48bf4dfbe/lhbti_handlingsplan_web.pdf

Bendixen, M. Kennair, L.E.O. & Grøntvedt, T.V. (2016). *En oppdatert kunnskapsstatus om seksuell trakassering blant elever I ungdomsskolen og videregående opplæring.*

NTNU: Trondheim.

Chiodo, D., Wolfe, D. A., Crooks, C., Hughes, R., & Jaffe, P. (2009). Impact of Sexual Harassment Victimization by Peers on Subsequent Adolescent Victimization and Adjustment: A Longitudinal Study.. *Journal of Adolescent Health*, 45(3), 246-252.

Creswell, W., J. (2014). *Research design*. London: Sage Publications.

Ekstrastiftelsen. (2017). Forebygging av seksuell trakassering. Hentet fra:

<https://www.extrastiftelsen.no/prosjekter/forebygging-av-seksuell-trakassering/>

Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget. Kvale, S. &

Kvale S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Likestillings- og diskrimineringsloven. (2017). Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (LOV-2017-06-16-51). Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51#KAPITTEL_2

Malterud, K. (2012). *Fokusgrupper som forskningsmetode for medisin og helsefag*. Oslo: Universitetsforlaget.

Malterud, K. (2012). Systematic text condensation: A strategy for qualitative analysis. *Scandinavian Journal of Public Health*, 40, 795-805.
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1403494812465030>

Mcclimans, E.L. (2018). Seksuell trakassering- plagsom uønsket seksuell oppmerksomhet- et vern for de få? *Kritisk juss*, 2, 91-144. <https://doi.org/10.18261/ISSN2387-4546-2018-02-04>

Riittakerttu, K.H., Savioja, H., Fröjd, Sari., & Martunnen, M. (2018). Experiences of sexual harassment are associated with the sexual behavior of 14- to 18-year-old adolescents. *Child abuse & Neglect*, 77, 46-57. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.12.014>

Rønnestad, M.H. (2008, 1. april). Evidensbasert praksis i psykologi. Hentet fra: <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2008/04/evidensbasert-praksis-i-psykologi?fbclid=IwAR3qb3Jr0qQInlsTZy7PMBrpyQ5FjGRoOgVklVGWcu3vMbtEMH9EjmQ3SO8>

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 1: Aktivitetsplikta ved trakassering*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 2: Identifisere uønskt seksuell merksemd*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 3: Identifisere trakassering på grunnlag av kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 4: Identifisere trakassering på grunnlag av seksuell orientering*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 5: Identifisere seksuallovbrot og hatefulle ytringar*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 6: Prososial tilskodaråferd*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 7: Å utfordre normer som skapar og tillèt seksuell trakassering*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 8: Å utfordre normer som skapar og tillèt kjønnsrelatert trakassering*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Forebygging av kjønnsrelatert og seksuell trakassering

-

En studie av ungdomsskoleelevers erfaringer

Abstrakt

Som en del av et større prosjekt, ble det utført et pilotprosjekt for å teste ut en intervensjon mot forebygging av kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Intervensjonen ble testet ut på en ungdomsskole og bestod av et undervisningsopplegg med leksjoner og elevøvelser, der to klasser deltok. Det ble utført to fokusgruppeintervju med seks elever i hver gruppe. Hensikten med fokusgruppeintervjuene, er å innhente elevenes erfaringer, der deres erfaringer skal brukes til å forbedre intervensjonen, før flere skoler rekrutteres til prosjektet.

Temaene som viste seg fremtredende i analysen, var bevisstgjøring, kompetanse og normer. Resultatene viste at elevene var blitt mer bevisst på kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Videre kom det frem at elevene opplevde at lærerne manglet kompetanse omkring kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Elevene fortalte også om krenkende ordbruk mellom elever, som er blitt normalisert og en del av enkelte elevers dagligtale på skolen.

Drøftingen av resultatene viser at eleven er blitt mer bevisst og oppmerksom på kjønnsrelatert og seksuell trakassering, men at dette er et omfattende problem, der forebygging av kjønnsrelatert og seksuell trakassering må fokuseres mer på. Mer forskning på feltet er også nødvendig, for å utvikle mer og ny kunnskap.

Abstract

As part of a larger project, a pilot project was carried out to test one intervention against the prevention of gender-related and sexual harassment. The intervention was tested at a secondary school and comprised of a teaching program with lessons and student exercises where two classes participated. Two focus group interviews were conducted with six pupils in each group. The purpose of the focus group interviews was to gather the students' experiences, and to use them to improve the intervention, prior to recruiting other schools to the project. The themes that became apparent in the analysis, was raising awareness, competence and norms.

The results showed that students were more aware of gender-related and sexual harassment. Furthermore, it appeared that the pupils experienced that the teachers lacked competence regarding gender-related and sexual harassment. The pupils also mentioned abusive verbal language between students, which has become normalized and part of individual pupils' daily terminology at school.

The analysis of the results shows that the student has become more aware and conscious of gender-related and sexual harassment, but that it is a major problem, where the prevention of gender-related and sexual harassment must be more in focus. More research on the field is also needed to develop more and new knowledge.

Innledning

Opplæringsloven § 9 (1998) sier blant annet at elever på grunnskolen og den videregående skolen har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse trivsel og læring. Videre vises det til nulltoleranse mot mobbing, vold, diskriminering og trakassering, der de som arbeider på skolen skal gripe inn, (om mulig) dersom de ser at elever opplever å bli krenket på skolen. Hvis en elev forteller at han eller hun ikke har et godt skolemiljø, skal skolen, så langt det lar seg gjøre, sørge for at eleven får et trygt og godt skolemiljø.

I rapporten «*En oppdatert kunnskapsstatus om seksuell trakassering blant elever i ungdomsskolen og videregående opplæring*» (2016) vises det til et sammendrag av flere rapporter om seksuell trakassering, blant elever. I den kvantitativ undersøkelse «*Seksuell trakassering blant elever og ansatte i videregående skole*» (2008), kommer det frem at elever har opplevd å bli trakassert og trakassert andre. 37% av jentene rapporterte om trakassering på skolen i form av kommentarer om kropp og utseende. 25% av jentene oppga at de har opplevd seksuelt ladet stirring og ubehagelige blikk. 35% av guttene oppga at de har opplevd kommentarer om kropp og utseende, og 25% på opplevelse av seksuelt ladet stirring og ubehagelige blikk. I undersøkelsen kommer det også frem at guttene i større grad enn jentene er med på å trakassere andre jevnaldrende. De vanligste trakasseringsformene som jentene og guttene brukte, var homonegative utsagn og objektiviserende uttrykk som 49% av guttene og 34% av jente oppga (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016).

I en annen svensk rapport «*Man hör aldrig om killar som blir sexuellt trakasserade*» (2012), ble det utført en kvalitativ undersøkelse fra en videregående skole i Stockholm, der fokuset var elever og læreres oppfatning av seksuell trakassering. Elevene og lærerne fikk beskrevet to ulike scenarioer der den ene tok for seg gutter som utsatte gutter for fysisk og seksuell trakassering, mens den andre tok for seg gutter som utsatte jenter for seksuell trakassering. I de tre fokusgruppene som bestod av fire gutter i hver gruppe, kom det frem at det forventes at gutter som opplever fysisk og seksuell trakassering skal glemme hendelsen og komme seg videre. Gutten som opplever seksuell trakassering blir ikke gitt noen offerrolle av guttene. Fysisk og seksuell trakassering blant gutter ble beskrevet som guttestreker. I motsatt tilfelle der gutter trakasserer jenter, ble jentene sett på som offer av guttene, der gutten som trakasserer blir betraktet som seksuelt interessert i jenten. I denne studien viser konklusjonen at det er bare jenter som kan bli seksuelt trakassert og ikke gutter (Bendixen et Al. 2016).

I Bendixen & Kennair`s kvalitative studie «*Bruk av nedsettende bemerkninger om og ovenfor gutter og jenter i videregående skole*» (2009), ble det gjennomført personlig intervju med seks elever. Hensikten var å kartlegge hvilke uttrykk som benyttes, hvilke uttrykk som sees på som spesielt nedlatende ovenfor hvert kjønn, hvorvidt meningen bak uttrykket er knyttet til kjønn og hensikten med uttrykkene. Det mest krenkende å si for gutter var knyttet til homofobiske uttrykk og seksuelle handlinger mellom gutter. For jenter ble uttrykk tilknyttet løsaktighet og negative kommentarer om utseende og kropp nevnt, spesielt hvis det kom fra en gutt. Kommentarer om jenters løsaktighet ble sett på som negativt, mens tilsvarende for gutter ble sett på som positivt omdømme. Nedsettende uttrykk hadde varierende hensikt, der blant annet å såre en person og redusere personens selvtillit og selvfølelse, ble nevnt som årsaker. I hvilke sammenhenger uttrykkene ble brukt i, tonefallet, hyppigheten, og om det kom fra en venn eller fremmed hadde også en betydning (Bendixen et Al. 2016).

NORCE Research med Hilde Slåtten som prosjektleder, har utarbeidet en intervensjon der målsettingen er å forebygge mot kjønnsrelatert og seksuell trakassering mellom elever på ungdomskolen. Intervensjonen er blitt testet ut i et pilotprosjekt, der elevene har deltatt i tilrettelagt undervisning om kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Pilotprosjektet er en del av et større prosjekt, som har fått navnet «*Stopp seksuell trakassering*», der enn ønsker å bruke elevenes erfaringer fra pilotprosjektet til å forbedre intervensjonen. Etter at de nødvendige endringene er blitt gjort skal det utføres et kluster randomisert studie, der flere skoler vil bli rekruttert. Denne artikkelen er skrevet på grunnlag av intervensjonen som er blitt testet ut i pilotprosjektet. Med utgangspunkt i prosjektets formål og gjennomføring, er problemstillingen definert slik:

Hvilke erfaringer har elevene fra leksjonene om temaet kjønnsrelatert- og seksuell trakassering?

Leksjonene og elevøvelsene

Undervisningen inneholder åtte leksjoner tilhørende elevøvelser til hver leksjon. Det ble også vist en film før leksjonene, som en introduksjon til hver leksjon. Leksjonene inneholder digitale historier i form av tekst og bilder, som brukes til å undervise elevene om de ulike temaene. I tillegg til økt kunnskap og bevisstgjøring, er hensikten med elevøvelsene å bygge opp til diskusjon om temaet i klassen.

Leksjon 1 heter *aktivitetsplikten ved trakassering* og har som målsetting å gi elevene kunnskap om læreres ansvar og plikt i aktivitetsplikten, samt bevisstgjøre elevene på deres ansvar om å gi beskjed hvis enn opplever at enn selv eller andre blir trakassert. Elevøvelsen er en caseoppgave, om en ungdom som opplever å bli trakassert, der elevene må skrive ned råd som de ville gitt til eleven. Videre skal de skrive ned råd til læreren om hva som kan gjøres for å stoppe trakasseringen med utgangspunkt i casene (Slåtten & Kulild, 2018).

Leksjon 2 heter *å identifisere uønsket seksuell oppmerksomhet*. Denne leksjonen har som målsetting at elevene skal gjenkjenne uønsket seksuell oppmerksomhet. Elevene fikk i denne leksjonen vist eksempler i form av bilder, på hva som kan kjennes som ønsket og uønsket seksuell oppmerksomhet. Det ble og poengtert at enn er alle ulike og det er ulikt fra person til person, om hva enn selv synes er ønsket seksuell oppmerksomhet og uønsket seksuell oppmerksomhet. Elevøvelsen gikk ut på at elevene skulle bli satt inn i gutte- og jentegrupper og diskutere hva som kan oppleves som ønsket seksuell oppmerksomhet og uønsket seksuell oppmerksomhet. Dette skulle de gjøre utfra bilder de fikk se. Bildene illustrer gutter og jenter i interaksjon med hverandre, i ulike settinger. Guttene og jentene skulle så fortelle hverandre hvilke typer seksuell oppmerksomhet de synes var mest problematisk og hva de mener enn må tåle av seksuell oppmerksomhet. Videre skulle elevene skrive opp nøkkelord på seksuell oppmerksomhet, som de har sett eller hørt mellom elever på deres skole. I en gitt figur skal elevene utenfor figuren, skrive ned hvilke seksuell oppmerksomhet de har sett eller hørt og inni figuren skrive tilhørende følelser, som de tror elevene som blir utsatt kan kjenne på (Slåtten & Kulild, 2018).

Leksjon 3 heter *å identifisere trakassering på grunnlag av kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk*. Denne leksjonen har som målsetting å bidra til at elevene kan kjenne igjen trakassering på grunnlag av kjønn, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Dette gjøres ved at elevene bevisstgjøres på hva som menes med kjønn, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Målsettingen for elevøvelsen, tilhørende leksjonen er å identifisere om det skjer trakassering på grunnlag av kjønnsuttrykk på deres skole. I tillegg skal elevene vite hvordan normer for kjønn, kan begrense hva gutter og jenter kan gjøre. Denne utføres ved at elevene idé myldrer og skriver ned hva som er guttete og hva som er jentete. Videre skal elevene diskutere hvordan de forventer at jenter og gutter på deres skole, skal være å oppføre seg basert på et oppgaveark med refleksjonsspørsmål (Slåtten & Kulild, 2018).

Leksjon 4 heter *å identifisere trakassering på grunnlag av seksuell orientering*. Målsettingen med denne leksjonen er at elevene skal gjenkjenne trakassering på grunnlag av seksuell orientering. Ved å bevisstgjøre ungdom på hva seksuell orientering er. Elevene blir også opplyst om de ulike formene for seksuell orientering som eksempelvis heterofil, homofil og bifil. Leksjonen går også inn på trakassering av seksuell orientering og lovverket for slik trakassering. Målsetting for elevøvelsen er å gi elevene, en forståelse av hva det vil si å ha et privilegium. Elevene skal også kjenne på hvordan det er å tolerere og bli tolerert. Hensikten er å vise elevene, hvordan toleranse utsagn er med på å skape et større skille mellom «oss» (de som følger normene) og «de» (de som bryter med normene). Øvelsen går ut på at elevene skal stå ovenfor hverandre og kommentere noe på hverandre. Elevene skal lære å tolerere utsagn fra andre og selv kjenne på hvordan egne utsagn blir tolerert. Videre skal erfaringer fra denne øvelsen diskuteres i klassen med fokus på toleranse og makt. Elevene skal blant annet diskutere hvordan det var å tolerere og bli tolerert, hva som er forskjellen på å tolerere og bli tolerert (Slåtten & Kulild, 2018).

Leksjon 5 heter *å identifisere seksuallovbrudd og hatefulle ytringer*. Målsettingen med denne leksjonen er at elevene skal kjenne igjen atferd som kan kategoriseres som seksuallovbrudd. Eleven skal i denne leksjonen få eksempler på atferd som kategoriseres som lovbrudd. Bli kjent med lovene som gjelder mot kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Hva enn kan gjøres hvis det blir avdekket seksuelle lovbrudd eller hatefulle ytringer mellom elevene og hva enn kan gjøre hvis en elev forteller å ha opplevd seksuelt overgrep. Målsettingen med elevøvelsen er at elevene skal vite hva seksuallovbrudd og ha nok kunnskap til å skille mellom seksuallovbrudd og trakassering. Elevøvelsen går ut på at elevene får utdelt caser og skal begrunne om det er et seksuallovbrudd. Elevene skal også vise til relevante lover som kan gjelde for deres case (Slåtten & Kulild, 2018).

Leksjon 6 heter *prososial tilskueratferd*. Denne leksjonen har som målsetting å bevisstgjøre elevene på hvordan de kan være en prososial tilskuer, når en medelev utsetter en annen medelev for kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Elevene får i denne leksjonen blant annet undervisning om tilskueratferd. Målsettingen for elevøvelsen, er å øve seg på hva de som prososiale tilskuer, kan gjøre for å vise at de tar avstand, når de opplever at en medelev utsetter en annen medelev for kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Elevene skal i denne elevøvelsen rollespille ulike caser og øve seg på å snakke med den som trakasserer for å prøve

å stoppe trakasseringen. Eleven får også utdelt noen replikker som de kan bruke når de skal prøve å stoppe trakasseringen. Elevene skal så bli enig om hvilke replikker som fungerer og i hvilken grad de fungerer. De skal også diskutere hvorfor de tror replikkene fungerer og ikke (Slåtten & Kulild, 2018).

Leksjon 7 heter *å utfordre normer som skaper og tillater seksuell trakassering*. Målsettingen med denne leksjonen er at elevene skal lære seg å utfordre normer som er med på å skape og tillate seksuell trakassering. Elevene får i denne leksjonen undervisning om normer og kunne se kritisk på normer. Leksjonen tar for seg normer basert på oppførsel. I elevøvelsen er målsettingen å utfordre normer som skaper eller tillater seksuell trakassering. Elevene skal skrive ned konkrete forslag, på hva enn kan si for å stoppe trakasseringen som skjer. Elevene skal også drøfte virkningen av forslagene og si noe om årsakene til at trakasseringen noen ganger blir tålt. Elevøvelsen skal gjøres i grupper og presenteres for klassen (Slåtten & Kulild, 2018).

Leksjon 8 heter *å utfordre normer som skaper og tillater kjønnsrelatert trakassering*. Målsettingen med denne leksjonen er at elevene skal lære seg å utfordre normer som er med på å skape og tillate kjønnsrelatert trakassering. Leksjonen tar for seg normer basert på væremåte og utseende. I elevøvelsen er målsettingen å utfordre normer som skaper eller tillater seksuell trakassering. Elevene skal skrive ned konkrete forslag, på hva enn kan si for å stoppe trakasseringen som skjer. Elevene skal også diskutere hvorfor trakasseringen kan oppleves som negativ for den som blir utsatt, for andre som hører på og for skolen som helhet. Elevøvelsen skal gjøres i grupper og presenteres for klassen (Slåtten & Kulild, 2018).

Begrepsavklaring

Kjønnsrelatert og seksuell trakassering

Seksuell trakassering kan forekomme i ulike former. Seksuelle kommentarer om utseende kropp, uønskede seksuelle bevegelser, tafsing, klåing og fremvisning av bilder eller videoer med seksuelt innhold, er ulike eksempler på handlinger som inngår i begrepet (Arbeidstilsynet, 2019). I Norge går forbud mot seksuell trakassering inn under likestillings og diskrimineringsloven. I likestillings og diskrimineringsloven §13 (2018) defineres

trakassering som, «*handlinger, unnlater eller ytringer som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdiggende eller ydmykende*». Seksuell trakassering defineres under likestillings og diskrimineringsloven §6 (2018) som «*enhver form for uønsket seksuell oppmerksomhet som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende, ydmykende eller plagsom*». Denne paragrafen gjør seg gjeldene når noen opplever å bli diskriminert på bakgrunn av kjønn, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og seksuell orientering.

Kjønnsrelatert trakassering forekommer når noen blir mobbet eller nedverdiggert på bakgrunn av sitt kjønn, uten at det foreligger noen direkte eller indirekte seksuelle aspekter ved handlingen eller uttalelsene. Denne formen for trakassering kan ha til hensikt å ydmyke og fornærme personer uten bruk av handlinger og ytringer av seksuell karakter. Seksuell trakassering kan også sees på som uønsket seksuell oppmerksomhet. Når noen gir en annen person uønsket oppmerksomhet av seksuell karakter, kan en betegne det som seksuell trakassering. Blikk, fysisk kontakt, kommentarer som tøs og ludder, er eksempler på handlinger og ytringer som kan assosieres med seksuell trakassering. Uønsket mottakelser av bilder, videoer, epost, brev eller telefonsamtaler av seksuell karakter, regnes også som seksuell trakassering (Bendixen et Al. 2016). Det er en forutsetning at oppmerksomheten er uønsket, med andre ord at den ikke er gjensidig og oppleves som plagsom, for å kunne kalle det seksuell trakassering (Bendixen et Al. 2016).

Evidensbasert praksis

Evidensbasert praksis kan bli sett på som et komplisert begrep, som kan være vanskelig å definere og som det fortsatt debatteres flittig om. Den amerikanske psykologi foreningen (APA) har formulert sin definisjon av evidensbasert praksis slik: «*Evidence-based practice in psychology (EBPP) is the integration of the best available research with clinical expertise in the context of patient characteristics, culture, and preferences*» (American Psychological Association, 2006, s. 273). Denne definisjonen er en forlengelse av tidligere definisjon som institusjonen Institute of Medicine har formulert slik: «*Evidence-based practice is the integration of best research evidence with clinical expertise and patient values*» (Sackett, Straus, Richardson, Rosenberg & Haynes, sitert i American Psychological Association, 2006, s. 273). Forskjellen på disse to definisjonene er at førstnevnte har fokus på den best

tilgjengelige forskningen versus den beste forskningen, i tillegg inngår erfarings basert kunnskap innunder klinisk ekspertise. I det siste fundamentet, antas det at hjelpetjenester er mer effektive, når de vurderer og tilpasser seg brukerens spesifikke problemer, ressurser, personlighet, sosiokulturelle kontekst og preferanser. I dette fundamentet inngår også brukermedvirkning (Rønnestad, 2008).

Evidensbasert praksis er aktuell i denne studien, da jeg ønsker å analysere elevenes erfaringer, for å få frem deres preferanser for endringer som bør gjøres, før kluster randomisert studie settes i gang. Et kluster randomisert studie vil som i førstnevnte definisjon gi forskere den best tilgjengelige forskningen på feltet.

Metode

På bakgrunn av studiens formål, ble det brukt kvalitativ metode med fokusgruppeintervjuer som fremgangsmåte, for å innhente datamaterialet. I denne delen av artikkelen presenteres gjennomføringen av den kvalitative metoden, med fokus på rekruttering, utvalg, fokusgruppeintervjuene, etiske forutsetninger, undervisningene og analysen.

Elevenes erfaringer med undervisningen, filmene og elevøvelsene, samt innspill til forbedringer vil gi ny kunnskap om hvordan pilotprosjektet har fungert og være nyttig i den endelige utformingen av prosjektet «stopp seksuell trakassering».

Rekruttering

For å rekruttere skoler, ble rektorer fra forskjellige skoler kontaktet via telefon. Det ble også sendt ut et informasjonsbrev til skolene med informasjon om prosjektet. Kriteriene for å være med i prosjektet er, at de kan forplikte seg til å gjennomføre et undervisningsopplegg med åtte leksjoner. Klassene som deltok i prosjektet, forpliktet seg også til å delta i fokusgruppeintervju. En ungdomsskole ble invitert til å delta i studien, der de ville teste intervensjonen i fire klasser. To av de fire klassene måtte trekke seg, grunnet manglende ressurser.

Utvalg

Utvalgene bestod av seks elever, tre jenter og tre gutter fra niende trinn. Alle hadde deltatt i undervisningene om kjønnsrelatert og seksuell trakassering og samtykket til å delta i fokusgruppeintervjuet. Elevene hadde også fått samtykke fra sine foreldre.

Intervjuene

Deltakerne ble intervjuet av en forsker, med en sekretær, som hadde ansvar for å notere det som ble sagt. Det ble disponert to timer til rådighet, for hvert av intervjuene. Deltakerne ble i forkant av intervjuene bedt om egen og foreldres signatur på et samtykkeskjema med informasjon om deres deltakelse i fokusgruppeintervjuet. Intervjuene ble også innledet med informasjon om formålet, taushetsplikt, anonymitet, beredskap og muligheten for å trekke seg om ønskelig. Det ble lagt opp til åpne spørsmål, slik at deltakerne kunne snakke fritt om sine erfaringer med undervisningene, og med en hensikt om å bygge opp til diskusjon mellom deltakerne. Det ble benyttet en intervjuguide for å få en struktur på intervjuene. Temaene i intervjuguiden var leksjonene og elevøvelsene. Essensen i spørsmålene var å finne ut av hva som har fungert bra, hva som har fungert dårlig og hva som kan bli gjort annerledes med leksjonene, elevøvelsene og filmene.

Etiske forutsetninger

Prosjektet er blitt godkjent av REK (Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk). Elevene og foresatte har som nevnt over, i forkant fått et informasjonsark om bakgrunnen og formålet med prosjektet, hva prosjektet innebærer, mulige fordeler og ulemper, frivillig deltakelse og muligheten for å trekke seg. Det ble også gitt informasjon om, hva som vil skje med informasjonen fra elevene og kontaktopplysninger for informasjon om prosjektet. Det var et krav om foreldres og barnets samtykke for å delta i fokusgruppeintervjuene. Det ble også opplyst om et beredskapsteam bestående av lærere og helsesøster for de som måtte ønske å snakke med noen i etterkant av leksjonene eller fokusgruppeintervjuene.

Undervisningen

Undervisningen skal blant annet gjøre elevene i stand til å identifisere kjønnsrelatert og seksuell trakassering, opplyse de om lovene mot kjønnsrelatert og seksuell trakassering og gi dem verktøy for å kunne håndtere opplevelser av trakassering. Det ble brukt cirka en time per leksjon. Lærerne fikk cirka 12 uker på å gjennomføre undervisningene. Elevøvelsene til hver

leksjon, skal bidra til å aktivisere elevene og skape engasjement om temaet. Elevøvelsene inneholder blant annet, klassediskusjoner, rollespill og fremføringer. Lærerne fikk en dags opplæring i undervisningsopplegget, der de også selv måtte gjøre alle elevøvelsene som tilhørte leksjonene.

Analyse

Systematisk tekst kondensering er blitt brukt som analysemetode, som Kirsti Malterud har utarbeidet. Systematisk tekst kondensering er en beskrivende tilnærming, som analyserer deltakernes erfaringer, slik de selv uttrykker det. Erfaringer med denne metoden har vist positive tilbakemeldinger, spesielt i form av brukervennlighet, gjennomførbarhet og forståelighet. Denne analyseformen har til hensikt å se på essensen i det deltakerne forteller, fremfor å presentere hele spekteret av mulige tilgjengelige fenomener (Malterud, 2012). I denne analysemetoden er det fire steg som følges:

Steg 1: I denne fasen skal en lese igjennom transkripsjonen og finne tema. Malterud (2012) er opptatt av at det er flere enn en som leser gjennom transkripsjonen og finner tema, da enn vil få bredere og flere analytiske perspektiv på innsamlet datamateriale. Når enn har lest igjennom og funnet tema individuelt, skal enn sammenligne temaene som er funnet og diskutere hvilke tema som best belyser problemstillingen (Malterud, 2012).

Steg 2: I denne fasen handler det om å sortere meningsenheter fra temaer til koder. Her studerer enn linje for linje fra datamaterialet for å finne meningsinnholdet i det og sorterer sitatene i kodegrupper. Det er viktig at meningsinnholdet, eller sitatene enn velger ut samsvarer med problemstillingen (Malterud, 2012). Eksempelvis kan en setning om psykose, kodes til «psykisks lidelse».

Steg 3: I denne fasen har vi nå tekst som er organisert i kodegrupper med meningsinnhold. Her tar vi hver kodegruppe og analyserer meningsinnholdet på nytt. Vi har da mindre tekst å konsentrere oss om enn tidligere, som kan gi den som analyserer flere og/eller andre nyanser. Analyseresultatene av hver kodegruppe gjøres så om til undergrupper som videre analyseres, da vi har enda mindre innhold enn tidligere, å fokusere på. Når vi har mindre innhold å konsentrere oss om, er det også enklere å plukke ut sitater som svarer direkte til problemstillingen. Under analysen av kodegruppene og undergruppene, er det alltid mulig å

endre navn på kodegruppene og undergruppene eller fjerne og flytte sitater mellom gruppene, utfra ens egen forståelse av innholdet (Malterud, 2012).

Steg 4: I denne fasen rekonstrueres dataene og settes sammen igjen. Ved å sammenfatte dataene, utvikles beskrivelser og konsepter som gir troverdige historier og belyser problemstillingen (Malterud, 2012).

Resultatene

I denne delen av oppgaven presenteres resultatene. Under analyseringen ble det funnet flere interessante resultater, men det ble valgt ut tre hovedtema som fokuseres nærmere på. Temaene som visste seg fremtredende under analysen og som er blitt valgt til å undersøke nærmere på er, bevisstgjøring, kompetanse og normer. Under fokusgruppeintervjuene og gjennomgang av transkriberingen erfarte jeg et sterkt engasjement omkring tilbakemeldingene og diskusjonene av de nevnte temaene.

Bevisstgjøring

Alle elevene som deltok i fokusgruppene er enig om at de har lært mye av leksjonene og elevøvelsene, der enkelte leksjoner har vært mer lærerik enn andre. Elevene ble før spesifikk gjennomgang av hver leksjon, spurt om hva de synes om undervisningene og pilotprosjektet de har vært en del av. En elev forteller:

“Jeg trodde jeg kunne litt mer om det, enn det jeg egentlig trodde. Eller, jeg lærte en del om seksuell trakassering og hva som er forskjell på seksuell trakassering og ikke”.

Det er også tydelig at elevene har blitt mer oppmerksom på kjønnsrelatert og seksuell trakassering og hva det innebærer. Da flere elever sier at det innebar mye mer enn hva de selv trodde på forhånd. Å vite hva guttene og jentene synes er greit og ikke, har vært opplysende for flere. En elev forteller:

''Det gjorde liksom at vi ble litt mer oppmerksom på hva som er greit og hva som er ikke, på en måte. Det er jo noen ting, hvor man kanskje tror at alle synes det er greit, men så er det kanskje ikke det''.

Flere elever påpeker også at det er enklere å si ifra om kjønnsrelatert og seksuell trakassering, ettersom innholdet i leksjonene og elevøvelsene har ført til mer åpenhet omkring temaet i klassen. En elev forteller:

''Jeg føler det er lettere å gi beskjed til en lærer, jeg visste ikke helt hva jeg skulle gjort hvis det hadde skjedd. Men, der så lærte jeg hva vi kan gjøre. Og nå har vi snakket ganske åpent i klassen og sånn, så da er det sikkert lettere''.

Selv om elevene forstår hvor viktig det er å si ifra til en lærer eller den som trakasserer, er det noen som også synes dette kan være vanskelig. En elev forteller:

''Men vi har i hvert fall blitt oppmerksomme på flere måter man kan gjøre det på. Det er kanskje litt vanskelig å være en person som sier ifra''.

En elev forteller at hun synes leksjon to var bra, da elevøvelsen og diskusjon i klassen, gjorde at guttene ble oppmerksom på hva jentene synes ikke er greit og motsatt. En elev forteller:

''Jeg synes det var ganske bra at vi hadde den, for da ble i hvert fall jentene oppmerksomme på hva guttene synes. At det de egentlig ikke likte så godt, som vi kanskje ikke visste var dumt, og det samme med guttene, at de fikk vite hva jentene synes''.

En annen elev forteller:

''Jeg husker at jeg ble litt overrasket over at det andre kjønnnet synes det var dumt, og det var bra for da husker vi på at vi ikke skal si det igjen''.

Flere mente at de lærte mest av leksjon fem, og at de ikke var klar over at det finnes lover mot kjønnsrelatert og seksuell trakassering.

''Vi ble litt mer oppmerksomme, i hvert fall jeg da visste ikke at alt det var ulovlig. Så, det var bra at vi fikk vite det, sånn at vi kan reagere litt- Og hvis noe av det skjer med oss, så kan vi kanskje ta det litt mer seriøst, på en måte''.

Elevene var også enig i at ulike eksempler på trakassering har bidratt til å gjøre dem mer bevisst på hva som kan oppleves som seksuell trakassering. De har vært gjennom flere caser, der de har fått eksempler som de selv ikke var klar over kunne oppleves som trakassering. En elev forteller:

‘Innen seksuell trakassering så er det tusen forskjellige caser og måter du kan trakassere på, og jeg følte at vi fikk veldig mange nye situasjoner som vi ikke har tenkt på før, og hvordan man kan reagere og hva man kan gjøre for å stoppe dem i sånne situasjoner’.

En annen ting som flere elever påpekte, og som jeg selv mener er et viktig forbedringspotensial, er tidsaspektet. Elevene mente at flere av elevøvelsene tok for lang tid, noe som gikk på bekostning av tidsrammen for å diskutere temaene i klassen. En elev forteller:

‘Det var det at det var så mange ting, og så brukte vi litt tid på å finne ut hva vi skulle skrive, på hvorfor vi mente at det var ulovlig, og da tok det litt tid å skrive alt det, og gå igjennom alt’.

Overnevnte resultat, passer ikke helt inn under temaene som er valgt ut, men er et viktig resultat som vises til seinere i artikkelen.

Kompetanse

Under denne studien, er det tydelig at elevene har fått mer kompetanse om kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Alle elevene hadde hørt om denne formen for trakassering, men var enig i at det innebar mye mer enn hva de selv visste. Elevene var også klar på at det ikke bare er elevene som har behov for mer kompetanse, men også lærerne, da deres rolle som lærer ble diskutert under intervjuene.

Det å få kunnskap og kompetanse om kjønnsrelatert og seksuell trakassering i ung alder, ble også diskutert i en av fokusgruppene, der en mener at tidlig kunnskap kan være avgjørende for elevenes utvikling i form av atferd og holdninger. En elev forteller:

‘Og sånne situasjoner kan jo definere en person veldig mye. Valg du tar, framtiden din, hvis du aksepterer veldig mye, så vil du gå ned en dårlig vei i visse situasjoner, men hvis

du vet hva du skal akseptere eller ikke skal akseptere så kan du bli et bedre menneske, for du lærer litt mer om moral, hva som er rett og galt, og det er viktig å ta med seg når du blir voksen. Dette opplegget er veldig viktig''.

Flere elever undret seg også over hvorfor de ikke har blitt undervist om dette temaet tidligere. Flere mente at dette er noe som burde inn i undervisningen om kropp og seksualitet, som enn lærer om på barneskolen, da flere mener at det er vanlig å oppleve kjønnsrelatert og seksuell trakassering allerede på barneskolen. I diskusjonen var det også noen som spekulerte i om undervisning om temaet på barneskolen, kunne være for tidlig. To elever med ulikt synspunkt forteller:

''Jeg synes egentlig at disse undervisningene burde vært litt tidligere, i for eksempel femte klasse når du har sexundervisning, fordi at da er du inne på det temaet, så da er det lettere å få det med seg, på en måte. Pluss at da har du det med deg til ungdomsskolen, for det er gjerne der det skjer mest''.

''Jeg synes i hvert fall det er veldig viktig at det ikke blir for tidlig, for når vi gikk i femte, sjette og syvende så var vi veldig useriøse''.

I en av fokusgruppene reagerte flere elever på at undervisningsopplegget hadde for stort fokus på forebygging av trakassering, men lite om hva elever kan gjøre hvis de selv opplever å bli trakassert eller blir trakassert i fremtiden. En elev forteller:

''Så er vi tilbake til det med hva gjør man hvis man blir trakassert? Og det synes jeg er ganske viktig, sånn hvis man er jente, og du er i en ubehagelig situasjon og du vil ikke bli klådd på, men du vet ikke hva du skal gjøre. Det er ganske viktig at vi får vite hva man kan gjøre hvis man er i en ubehagelig situasjon, både gutt og jente. For jeg tror ikke de fleste tør å si ifra, og derfor stopper det ikke''.

Noen elever mener at det er lærernes ansvar, å slå ned på trakassering og være gode forbilder, da flere elever bruker dem som rollemodeller. Det ble også spekulert i om lærerne ser på elevene som barnslig og at trakassering er en atferd som de med tiden vil vokse av seg. En elev forteller:

''Jeg tenker at mesteparten av lærerne tenker kanskje at, «å ja. De er ungdommer. De vokser opp snart.» Så det er kanskje lettere å ignorere, for de tenker at vi bare er barn, «de vet ikke bedre.» Men hvis vi ikke vet bedre, så er det jo noen som må lede oss på riktig vei, og det glemmer ofte, veldig mange lærere. De ignorerer det faktum at vi skal lære''.

I leksjon en, som oppfordrer elevene til å si fra til en lærer, om de selv eller opplever andre elever bli trakassert, ble ikke særlig godt mottatt. Elevene er enig om at intensjonen er god, men stiller seg kritisk til at de opplever dette som den eneste løsningen, som undervisningen oppfordrer til. En elev forteller:

‘Det som kanskje fungerte mindre bra, eller det som skapte litt kritikk i klassen, var vel kanskje at uansett hva så kunne du si ifra til en lærer, og det var sikkert det som var intensjonen, men da tenkte mange- Er det alt vi kan gjøre for å stoppe? Å si ifra til en lærer? ‘.

En annen elev legger til:

‘Det var vel noen som hadde litt ulike oppfatninger av hvilken hjelp de fikk av lærerne, da, så det skapte litt uro ‘.

Normer

I intervjuene med elevene kom det frem at de har opplevd kjønnsrelatert trakassering i form av nedlatende ordbruk mellom elever. Elevene mente at dette er noe som er veldig vanlig og som er blitt en del av enkelte elevers vanlige språkbruk. De mener også at det er blitt så vanlig at enn ikke selv tenker over, hvor stygt enkelte av ordene som brukes egentlig er. Elevene har ikke opplevd seksuell trakassering på skolen deres, men har hørt om at det forekommer på andre skoler og mener også derfor at dette undervisningsopplegget er noe som alle ungdomsskoler bør få tilbud om.

I en av gruppene kommer det frem at kjønnsrelatert trakassering i form av nedlatende ordbruk er mer eller mindre blitt normalisert, og at elevene ikke tenker over det når det skjer. Det har pågått i lengre tid, som ifølge dem vil gjøre det vanskeligere å avvende språkbruken. En elev forteller:

‘Det kommer til å ligge i bakhodet at det egentlig ikke er greit. Og så underveis kanskje man slutter å bruke det som et skjellsord. Men akkurat nå så er det veldig normalisert, hører det veldig ofte faktisk, og jeg har egentlig ikke tenkt over før nå. Jeg vet at det kanskje ikke er bra, men det har vært så normalt, at det ikke har vært en stor ting. Det vanskeligste blir kanskje bare å slutte å bruke det og få det til å bli, ikke normalisert, egentlig. Hvordan skal jeg forklare det? Bare vene av seg det, det er egentlig det som er igjen ‘.

Elevene mener også, at det å bli undervist om temaet tidligere vil gjøre at flere blir bevisst og gjøre kjønnsrelatert- og seksuell trakasserende atferd mindre normalisert. En elev forteller:

''Jeg skjønner egentlig ikke hvorfor vi ikke har hatt det tidligere. Men, det er veldig viktig og man lærer utrolig mye om hva det dreier seg om''.

Elevene syntes også at det er vanskelig å si ifra hvis de opplever å bli trakassert og de synes det er ubehagelig. De mener at flere bruker setninger som «jeg bare tuller» og at det dermed er forventet at eleven som blir trakassert skal akseptere det som tull. De sier også at de synes dette er spesielt vanskelig når det er noen av deres nærmeste venner: En elev forteller:

''Er man bant de nærmeste, så er det veldig vanskelig å si ifra. Hvis det er en av dine nærmeste venner som kaller deg det, så er det veldig vanskelig å si ifra. «Du, jeg synes faktisk ikke at dette er greit» Å si ordentlig ifra''.

De mener det er enklere å si ifra om de opplever andre som blir trakassert og at undervisningen og elevøvelsene ga dem nye verktøy, på hvordan de kan håndtere en situasjon hvor de opplever en medelev bli trakassert. Elevene sier de er blitt mer bevisst på hvordan de kan snakke til elever som trakasserer andre. En elev forteller:

''Å være en bedre person enn den personen som er slem. At du viser at du ikke synes dette er greit, men fortsatt holder tonen og bare, ja snakker med den personen og sier at ''det der er ikke greit» Men ikke sånn- ''Helvette, pell deg vekk''. Det løser ingenting. Da er de på igjen neste dagen''.

En annen elev forteller:

''Ja, og det er lettere for oss rundt å se om det skjer med andre, da, og kanskje- De som griper inn sier «stopp», hvis det er noen som gjør det på andre. Det blir kanskje litt vanskelig hvis noen gjør det på deg selv''.

Elevene undret seg også over hvor mye lærerne egentlig visste om kjønnsrelatert og seksuell trakassering da de opplever at lærerne ofte overser dette, eller ikke straffer elever som trakasserer hardt nok. De ønsker at lærerne tar mer tak i problemet og engasjerer seg mer når de ser at noen blir trakassert. Hvis lærerne slår mer ned på kjønnsrelatert og seksuell trakassering, vil det også kunne bidra til at det forekommer mindre på skolen. En elev forteller:

''Det kunne sikkert vært lettere å få folk til å slutte og bruke homo som et skjellsord, hvis lærerne hadde vært litt oppmerksomme, fordi at man merker jo at hvis noen sier det og en lærer går forbi, så gjør de egentlig ingenting med det, de bare går videre. Men hvis de er i timen så sier de, «nei, det er ikke greit.» Man burde være litt mer på''.

Oppsummering av drøftingen

Analysen viser at elevene har hatt gått utbytte av undervisningsopplegget, der undervisning om kjønnsrelatert og seksuell trakassering, kombinert med elevøvelser har gjort elevene mer bevisst på hva kjønnsrelatert og seksuell trakassering innebærer. Etter å ha lært seg alternative måter å gripe inn, når enn opplever andre bli trakassert, virker det som terskelen for å gjøre dette er lavere enn før. På tross av dette er det ikke til å legge skjul på at kjønnsrelatert og seksuell trakassering er et problem blant elevene på skolen, der spesielt nedlatende kommentarer blant gutter og jenter er dominerende. Dette er sammenfallende med det Bendixen og Kennair fant i sin studie fra 2009. Forskjellen er at elevene i dette studiet går på ungdomsskolen kontra videregående. Ser enn det i sammenheng kan det tenkes at en intervensjon med fokus på forebygging mot kjønnsrelatert og seksuell trakassering i ungdomsskolen kan minske opplevelsen av kjønnsrelatert og seksuell trakassering på videregående. Elevene var også veldig tydelig på at fokus på kjønnsrelatert og seksuell trakassering må få større plass og være et tilbud som alle elever må få.

Bevissthet og kompetanse går litt under det samme, der økt bevissthet blant elevene kan ha visst seg å gi utslag med bredere kompetanse. Det at elevene har lavere terskel for å gripe inn, ettersom de har blitt mer kompetente på hvordan enn kan gripe inn når noen opplever å bli trakassert, viser at undervisningene har utviklet en bredere kompetanse blant elevene.

Analysen viser også at elevene ikke har samme lave terskel for å si ifra, om det er de selv som blir trakassert. Enda vanskeligere er det om den som trakasserer er en nær venn, der kjønnsrelatert og seksuelltrakassering ofte blir tullet bort og der enn har forventninger om at eleven bør tåle det. I studien til Jonsson (2012) er det sammenfallende likheter, der det å tåle eller akseptere kjønnsrelatert trakassering som en spøk i enkelte sammenhenger er forventet av gutter.

Det er også en oppfatning om at kjønnsrelatert og seksuell trakassering i form av nedlatende ordbruk, er mer eller mindre normalisert på skolen og er en del av elevenes dagligtale. Undervisningene har gjort elevene mer oppmerksom på nedlatende språkbruk og opplever det som vanskelig å bli kvitt. Dette fordi det har pågått over lang tid og som nevnt blitt normalisert og akseptert. Elevene påpeker også at lærernes manglende evner til å slå ned på språkbruken, vil gjøre det vanskeligere å avvende seg det. Dette ble også satt i en sammenheng med manglende kunnskap og kompetanse om temaet blant lærerne.

Elevøvelsene og fokusgruppeintervju med åpne spørsmål har hatt til hensikt å legge til rette for brukermedvirkning, som resultatene bærer preg av. Resultatene viser elevenes subjektive opplevelser med anbefaling til forbedringer. Som evidensbasert praksis viser til, er dette et viktig grunnlag for å kunne gjøre riktige tilpasninger i undervisningsopplegget, når flere skoler skal rekeruteres, til den kluster randomiserte studien.

Siden de fleste elevene mente at diskusjonene i klassen, skapte mer åpenhet om temaet blant elevene og at de lærte mer av hverandre, kan det tenkes at noe informasjon kan ha gått tapt, fordi det ikke ble brukt tilstrekkelig med tid på å diskutere temaene i leksjonene. Dette er noe som bør tas med i vurderingene, når undervisningsopplegget forbedres.

Styrker og svakheter

Selv om seksuell trakassering er mye snakket og skrevet om i media, finnes det fortsatt lite teori på feltet, spesielt på forebygging av kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Det har derfor vært vanskelig å finne teori på forebyggingsarbeid mot kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Det er ikke blitt gjort lignende intervensjoner tidligere, og ut fra elevenes erfaringer er det tydelig at dette er noe som må settes mer fokus på. Under utformingen av masteroppgaven har jeg hatt to veiledere, en biveileder og en hovedveileder. Biveileder har hatt ansvar for veiledningen under innhenting av data, mens hovedveileder har veiledet under skriveprosessen. Biveileder er også hovedansvarlig for utforming og gjennomføringen av prosjektet «*stopp seksuell trakassering*». Dette har gitt meg flere og varierende synspunkter, under utformingen av denne artikkelen. Selv om to klasser trakk seg, ble det vurdert som tilstrekkelig å gjennomføre intervensjonen med to klasser. Ved å ha flere klasser i pilotprosjektet, ville sammenligningsgrunnlaget for resultatene vært større og enda mer pålitelige. Manglende tidsbruk på hver leksjon, kan også ha gitt utslag på resultatene. Siden

flere elever påpeker at de lærte mye av hverandre under diskusjonene i klassen, samtidig som de skulle ønske de hadde mer tid til å diskutere. Lengre tidsramme for å diskutere, kunne gitt flere interessante resultater.

Implikasjoner

Det kan tenkes at resultatene her har en overføringsverdi til å gjelde flere instanser enn skolen, der denne intervensjonen kan bidra til forebygging på flere arenaer enn skolen. Analysen viste også at intervensjonen, setter mindre fokus på hva den som blir trakassert kan gjøre, der elevene oppfordrer til mer forskning på feltet med fokus på den som blir trakassert. Lærernes kompetanse og handlingskraft til å slå ned på kjønnsrelatert og seksuell trakassering er også noe som trengs mer forskning på, og som er et viktig element i arbeidet med forebygging. Resultatene fra denne studien viser at det må settes mer fokus på kjønnsrelatert og seksuell trakassering og spesielt på forebygging av dette. Mer forskning vil bidra til økt, variert og ny kunnskap, som er viktig i arbeidet mot forebygging av kjønnsrelatert og seksuell trakassering.

Referanser

American Psychological Association (2006). Evidence-Based Practice in Psychology. *APA Presidential Task Force on Evidence-Based Practice*, 4, 271-285.

<http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.61.4.271>

Arbeidstilsynet. (2019). Seksuell trakassering. Hentet fra:

<https://www.arbeidstilsynet.no/tema/trakassering/seksuell-trakassering/>

Bendixen, M. Kennair, L.E.O. & Grøntvedt, T.V. (2016). *En oppdatert kunnskapsstatus om seksuell trakassering blant elever I ungdomsskolen og videregående opplæring*.

NTNU: Trondheim.

Likestillings- og diskrimineringsloven. (2017). Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (LOV-2017-06-16-51). Hentet fra: [https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51#KAPITTEL_2)

[06-16-51#KAPITTEL_2](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51#KAPITTEL_2)

Malterud, K. (2012). Systematic text condensation: A strategy for qualitative analysis. *Scandinavian Journal of Public Health*, 40, 795-805.

<https://doi.org/10.1177/1403494812465030>

Opplæringsloven. (1998). Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra: [https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=opplæringsloven#KAPITTEL_11)

[61?q=opplæringsloven#KAPITTEL_11](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=opplæringsloven#KAPITTEL_11)

Rønnestad, M.H. (2008, 1. april). Evidensbasert praksis i psykologi. Hentet fra:

<https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2008/04/evidensbasert-praksis-i-psykologi?fbclid=IwAR3qb3Jr0qQInlsTZy7PMBrpyQ5FjGRoOgVklVGWcu3vMbtEMH9EjmQ3SO8>

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 1: Aktivitetsplikta ved trakassering*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 2: Identifisere uønskt seksuell merksemd*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 3: Identifisere trakassering på grunnlag av kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 4: Identifisere trakassering på grunnlag av seksuell orientering*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 5: Identifisere seksuallovbrot og hatefulle ytringar*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 6: Prosocial tilskodaråtferd*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 7: Å utfordre normer som skapar og tillèt seksuell trakassering*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Slåtten, H., & Kulild, S. (2018). *Leksjon 8: Å utfordre normer som skapar og tillèt kjønnsrelatert trakassering*. Upublisert manuskript. RKBU Vest - Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Bergen.

Vedlegg

Vedlegg 1

2018/1374-3, Revidert førespurnad om deltaking- Elevar. Versjon 2- 24/9-2018

FØREBYGGING AV KJØNNSRELATERT OG SEKSUELL TRAKASSERING I UNGDOMSSKULEN

BAKGRUNN OG HENSIKT

Dette er eit spørsmål til deg om å delta i eit forskingsprosjekt om førebygging av kjønnsrelatert og seksuell trakassering i ungdomsskulen. Seksuell trakassering handlar om å utsette nokon for uønskt seksuell merksemd som er plagsam eller krenkande. Kjønnsrelatert trakassering handlar om å utsette nokon for trakassering som er retta mot nokon på grunn av deira kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk eller seksuelle orientering, og som har som formål å vere eller som opplevast som krenkande, skremmande eller nedverdiggande. Du inviterast fordi klassen din skal i gang med å teste ut eit undervisningsopplegg som har som mål å førebyggje kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Undervisningsopplegget består i åtte klassesetimar som kvar inneheld ein kort undervisningsfilm og ei elevøving. For meir informasjon om forskingsprosjektet sjå nettsida <https://www.extrastiftelsen.no/prosjekter/forebygging-av-seksuell-trakassering/>. Forskningsprosjektet er laga av forskarar ved RKBU-Vest (Regional kunnskapsenter for barn og unge) og Norce er prosjektansvarleg institusjon.

Med dette informasjonsskrivet ønskjer me å invitere deg til å:

- Prøve ut eit spørjeskjema som seinare skal brukast i eit forskingsprosjekt som skal teste om undervisningsopplegget fører til mindre kjønnsrelatert og seksuell trakassering i ungdomsskulen
- Delta i eit gruppeintervju for å gje tilbakemeldingar på kva du synes om undervisningsopplegget om førebygging av kjønnsrelatert og seksuell trakassering

KVA INNEBÆRER STUDIEN?

Prosjektet inneberer å svare på eit spørjeskjema som i hovudsak handlar om i kva grad du sjølv er blitt utsatt for, eller har utsatt andre for kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Du vil óg bli spurdt om kva du gjer når medelevar vert utsatt for kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Nokre spørsmål går på haldningar og normer knytt til kjønnsrelatert og seksuell trakassering, og du vil få spørsmål om styrker og utfordringar og bakgrunnsopplýsingar knytt til seksualitet og identitet. I tillegg vil du bli spurdt om i kva grad klassen din har prøvd ut dei åtte elevøvingane. Det vil ta cirka ein time å svare på spørjeskjema.

Me ønskjer å invitere seks elevar frå klassen din med i eit fokusgruppeintervju, det vil sei eit gruppeintervju. Prosjektleiaren kjem til å stille dykk nokre spørsmål, og be dykk om å snakke dykk

imellom om dei spørsmåla eg stiller. Spørsmåla kjem i hovudsak til å handle om korleis de opplevde det å delta i undervisningsopplegget, og kva som fungert bra og kva som fungerte dårlig. Intervjuet eller samtalen kjem til å bli tatt opp på ein bandopptakar. Det vil skje på skulen og vil vare i cirka ein time. Det er viktig at de ikkje snakkar til andre om det som vart sagt i gruppeintervjuet.

Me kjem til å sende med deg heim eit informasjonsskriv om studien som du må gje til dine foreldre/føresette. Dette informasjonsskrivet inneheld eit samtykkeskjema på siste side. For at du skal kunne delta i dette prosjektet må dine foreldre/føresette skrive under på at dei tillét at du svarer på spørjeskjema og deltek i eit gruppeintervju. Samtykkeskjema må du levere tilbake til læraren din innan 1. desember.

MULIGE FORDELER OG ULEMPER

For nokre av dykk som kanskje har vorte utsatt for kjønnsrelatert og seksuell trakassering, eller som har gått på skular som ikkje har teke tak i dette tidlegare, kan det kanskje kjennast belastande å snakke om desse emna. For å kunne vidareutvikle undervisningsopplegget slik at me skal bli betre på å kunne førebyggje kjønnsrelatert og seksuell trakassering, er me heilt avhengig av tilbakemeldingar frå dykk om kva som har fungert bra og kva som har fungert dårlig, og me er avhengige av å prøve ut og utvikle eit godt spørjeskjema som kan måle effekten av undervisningsopplegget. At de deltek vil såleis på sikt kanskje vere med å bidra med at færre elevar treng å oppleve kjønnsrelatert og seksuell trakassering i skulen. Dersom du har behov for å snakke med lærar eller helsesøster er dei forberedt til å ta imot deg, så det er berre å ta kontakt med dei.

KVA SKJER MED INFORMASJONEN OM DEG?

Det er berre prosjektleiar og ein prosjektmedarbeider som skal skrive ned intervjuet som kjem til å ha tilgang til opptaka. Opptaka kjem til å bli transkribert, det vil sei at alt de seier kjem til å bli skrive ned, deretter vil lydopptaket og namnet ditt bli sletta. Alt de seier vil bli anonymisert, det vil sei at etter me har skrive ned intervjuet kjem me ikkje til å lagre nokre opplysningar som gjer at nokon kan vite kven som har delteke i intervjuet.

Alle personopplysningar vil bli behandla konfidensielt og anonymt. Det vil sei at forskarane som analyserer spørjeskjema og gruppeintervjuet berre kan sjå svara dine, men ikkje namnet ditt.

Prosjektet skal etter planen avsluttast i desember 2023. Forskarar kjem til å publisert artiklar og rapportar frå dei innsamla data både før og etter prosjektlutt. Ingen vil kunne kjenne deg igjen i det som blir skrive.

DELTAKING

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst ombestemme deg (trekke samtykke) utan å oppgje nokon grunn.

Dersom du har spørsmål til studien, eller ønskjer å trekke deg frå studien, ta kontakt med prosjektleiar Hilde Slåtten på hisl@norcere.no eller 55588645.

Vedlegg 2

Region:	Saksbehandler:	Telefon:	Vår dato:	Vår referanse:
REK sør-øst	Hege Cathrine Finholt, PhD	22857547	25.09.2018	2018/1374/REK sør-øst D
			Deres dato:	Deres referanse:
			24.09.2018	

Vår referanse må oppgis ved alle henvendelser

Hilde Slåtten
Uni Research AS

2018/1374 Forebygging av kjønnsrelatert og seksuell trakassering i ungdomsskolen

Forskningsansvarlig: Uni Research AS
Prosjektleder: Hilde Slåtten

Vi viser til tilbakemelding fra prosjektleder mottatt 24.09.2018 i forbindelse med ovennevnte søknad. Tilbakemeldingen ble behandlet av komiteens leder på delegert fullmakt. Vurderingen er gjort med hjemmel i helseforskningsloven § 10.

Prosjektomtale

Formålet med prosjektet er å teste effekten av en intervensjon som har som målsetting å forebygge kjønnsrelatert og seksuell trakassering blant elever i ungdomsskolen. Intervensjonen består av åtte klasseleksjoner og en beredskapsplan som lærarar vil få opplæring i. Ei pilotundersøking som inneheld intervju med elevar og lærarar vil gje kunnskap om elevane og lærarane si erfaring med intervensjonen. Ut i frå elevane og lærarane sine erfaringar vil leksjonane modererast. Intervensjonen skal prøvast ut i form av ein kluster RCT-studie der elevar og lærarar ved 32 ungdomsskular svarar på spørjeskjema i forkant av intervensjonen (T1), tre (T2) og åtte månadar etter intervensjonen (T3). RCT-studien vil gje svar på om elevar på skular som deltek i intervensjonen vil oppleve mindre grad av fysisk, verbal og digital uønskt seksuell merksemd (seksuell trakassering) og trakassering på grunnlag av kjønnsuttrykk og seksuell orientering (kjønnsrelatert trakassering), og betre psykisk helse.

Saksgang

Prosjektsøknaden ble første gang behandlet i komiteens møte den 22.08.2018. Komiteen utsatte vedtak i saken med spørsmål om tilbakemelding på følgende spørsmål:

- Skal det brukes spørreskjemaer i piloten? Dersom svaret er ja må skjemaene valideres og de norske versjonene legges ved tilbakemeldingen.
- Hva er kriteriene for å gå videre med en hovedstudie (pilotstudiens suksesskriterier)?
- Avsnittet «Mulige fordeler og ulemper» i informasjonsskrivet gir inntrykk av at det forutsettes at noen elever har vært utsatt for kjønnsrelatert og seksuell trakassering. Dette avsnittet må revideres for å vise at man ikke forutsetter at dette har skjedd.
- Det bør oppfordres til at de som deltar i fokusintervjuene ikke videreformidler informasjon som kommer frem i fokusgruppa.

Besøksadresse:
Gullhaugveien 1-3, 0484 Oslo

Telefon: 22845511
E-post: post@helseforskning.etikk.no
Web: <http://helseforskning.etikk.no/>

All post og e-post som inngår i saksbehandlingen, bes adressert til REK sør-øst og ikke til enkelte personer

Kindly address all mail and e-mails to the Regional Ethics Committee, REK sør-øst, not to individual staff

- Det må utarbeides et informasjonsskriv til foresatte for de som skal delta i pilotstudien.
- Det bes om at informasjonsskrivene knyttet til pilotstudien revideres i tråd med ny mal på REKs nettsider, slik at informasjonen som gis til deltakerne er forenlig med ny personopplysningslov.
- I samtykkeskrivet til lærerne oppgis det at opplysninger vil kunne utleveres til prosjektpartner i USA. Søknaden (punkt 1.9) oppgir at det ikke foreligger noe samarbeid med utlandet, samtidig som det er oppført en prosjektmedarbeider ved Boston College i USA. Komiteen ber om en klargjøring av dette.
- Prosjektleder er ført opp som kontaktperson ved forskningsansvarlig institusjon. Kontaktperson for forskningsansvarlig institusjon skal være institusjonens øverste leder, eller den som den øverste lederen har delegert oppgaven til. Det bes om navn, stilling og e-post adresse til denne personen.

Prosjektleders tilbakemelding ble mottatt den 24.09.2018.

Vurdering

Det omsøkte prosjektet har som siktemål å teste effekten av en intervensjon hvis formål er å forebygge kjønnsrelatert og seksuell trakassering blant elever i ungdomsskolen. Undervisningsopplegget består av åtte skoletimer og ett spørreskjema. Det skal først gjøres en pilotstudie som inkluderer lærere i ungdomsskolen. Hensikten med dette er at lærerne sine erfaringer vil bidra til å kunne forbedre hovedstudien før den settes i gang. Data fra piloten skal samles inn ved fokusgruppeintervjuer etter undervisningsopplegget er gjennomført.

REK finner at prosjektleder har svart tilfredsstillende på komiteens spørsmål, og at de oppdaterte informasjonsskriv er tilfredsstillende. Komiteen imøteser innsending av ferdigstilte spørreskjema i slutten av oktober.

REK har ingen innvendinger til at pilotstudien gjennomføres som beskrevet i søknad, protokoll og tilbakemelding. REK imøteser en ny søknad for hovedstudien når resultatene fra pilotstudien foreligger.

I telefonsamtale den 25.09.2018 med prosjektleder ble det avtalt av sluttdato settes til 01.01.2020.

Vedtak

REK har gjort en helhetlig forskningsetisk vurdering av alle prosjektets sider. Prosjektet godkjennes med hjemmel i helseforskningsloven § 10.

Vi gjør samtidig oppmerksom på at etter ny personopplysningslov må det også foreligge et behandlingsgrunnlag etter personvernforordningen. Det må forankres i egen institusjon.

Godkjenningen er gitt under forutsetning av at prosjektet gjennomføres slik det er beskrevet i søknad og protokoll, og de bestemmelser som følger av helseforskningsloven med forskrifter.

Tillatelsen gjelder til 01.01.2020. Av dokumentasjonshensyn skal opplysningene likevel bevares inntil 01.01.2025. Forskningsfilen skal oppbevares atskilt i en nøkkel- og en opplysningsfil. Opplysningene skal deretter slettes eller anonymiseres, senest innen et halvt år fra denne dato.

Forskningsprosjektets data skal oppbevares forsvarlig, se personopplysningsforskriften kapittel 2, og Helsedirektoratets veileder for «Personvern og informasjonssikkerhet i forskningsprosjekter innenfor helse og omsorgssektoren».

Dersom det skal gjøres vesentlige endringer i prosjektet i forhold til de opplysninger som er gitt i søknaden, må prosjektleder sende endringsmelding til REK.

Prosjektet skal sende sluttmelding på eget skjema, senest et halvt år etter prosjektslutt.

Komiteens avgjørelse var enstemmig.

Klageadgang

REKs vedtak kan påklages, jf. forvaltningslovens § 28 flg. Klagen sendes til REK sør-øst D. Klagefristen er tre uker fra du mottar dette brevet. Dersom vedtaket opprettholdes av REK sør-øst D, sendes klagen videre til Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag for endelig vurdering.

Vi ber om at alle henvendelser sendes inn på korrekt skjema via vår saksportal: <http://helseforskning.etikkom.no>. Dersom det ikke finnes passende skjema kan henvendelsen rettes på e-post til: post@helseforskning.etikkom.no.

Vennligst oppgi vårt referansenummer i korrespondansen.

Sluttmelding og søknad om prosjektendring

Prosjektleder skal sende sluttmelding til REK sør-øst på eget skjema senest 01.02.2029, jf. hfl. § 12. Prosjektleder skal sende søknad om prosjektendring til REK sør-øst dersom det skal gjøres vesentlige endringer i forhold til de opplysninger som er gitt i søknaden, jf. hfl. § 11.

Med vennlig hilsen

Finn Wisløff
Professor em. dr. med.
Leder

Hege Cathrine Finholt, PhD
Rådgiver

Kopi til: hilde.slatten@uni.no; post@uni.no; ingr@norceresearch.no

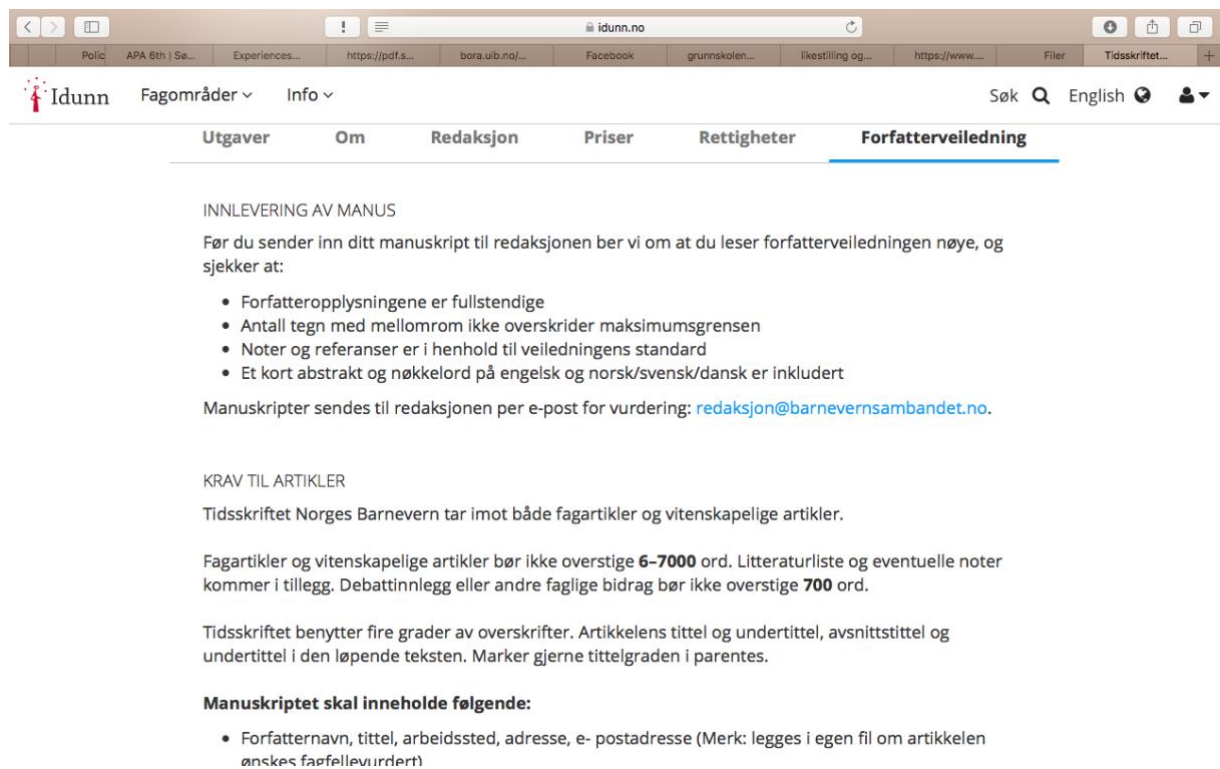
Vedlegg 3

Intervjuguide

Fokusgruppeintervju med elever

- Hvordan opplevde dere de leksjonene?
  - Hva har fungert bra (eksempel)?
  - Hva har fungert dårlig (eksempel)?
    - Hvorfor tror dere at det fungerte dårlig?
    - Hvordan burde/kunne det vært gjort annerledes?
- Hvordan opplevde dere elevøvingene?
  - Hva har fungert bra (eksempel)?
  - Hva har fungert dårlig (eksempel)?
    - Hvorfor tror dere at det fungerte dårlig?
    - Hvordan burde/kunne det vært gjort annerledes?

Vedlegg 4

The screenshot shows a web browser window with the URL [idunn.no](https://www.idunn.no). The page is titled "Forfatterveiledning" (Author Guidelines) and is part of the "Tidsskriftet" (Journal) section. The navigation menu includes "Utgifter", "Om", "Redaksjon", "Priser", "Rettigheter", and "Forfatterveiledning".

INNLEVERING AV MANUS

Før du sender inn ditt manuskript til redaksjonen ber vi om at du leser forfatterveiledningen nøye, og sjekker at:

- Forfatteropplysningene er fullstendige
- Antall tegn med mellomrom ikke overskrider maksimumsgrensen
- Noter og referanser er i henhold til veiledningens standard
- Et kort abstrakt og nøkkelord på engelsk og norsk/svensk/dansk er inkludert

Manuskripter sendes til redaksjonen per e-post for vurdering: redaksjon@barnevernssambandet.no.

KRAV TIL ARTIKLER

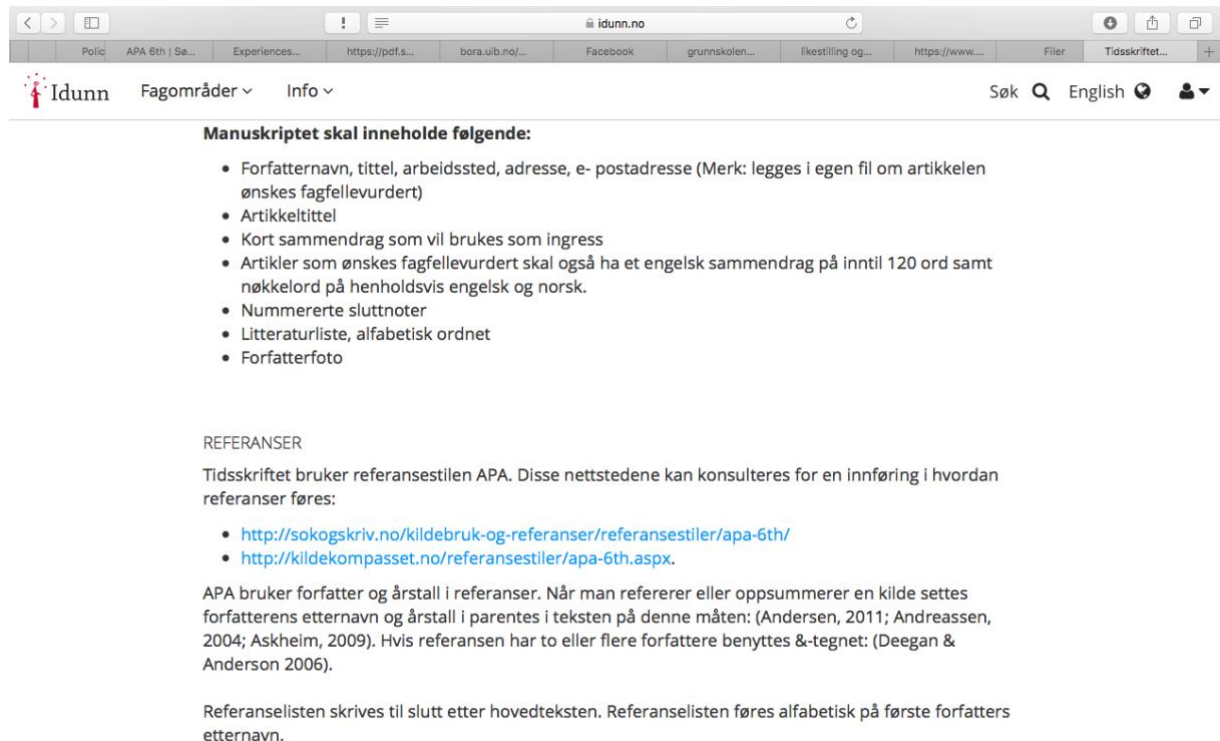
Tidsskriftet Norges Barnevern tar imot både fagartikler og vitenskapelige artikler.

Fagartikler og vitenskapelige artikler bør ikke overstige **6-7000** ord. Litteraturliste og eventuelle noter kommer i tillegg. Debattinnlegg eller andre faglige bidrag bør ikke overstige **700** ord.

Tidsskriftet benytter fire grader av overskrifter. Artikkeltittel og undertittel, avsnittstittel og undertittel i den løpende teksten. Marker gjerne tittelgraden i parentes.

Manuskriptet skal inneholde følgende:

- Forfatternavn, tittel, arbeidssted, adresse, e- postadresse (Merk: legges i egen fil om artikkelen ønskes fagfellevurdert)

The screenshot shows the same web browser window, but the content is scrolled down to the "Manuskriptet skal inneholde følgende:" section.

Manuskriptet skal inneholde følgende:

- Forfatternavn, tittel, arbeidssted, adresse, e- postadresse (Merk: legges i egen fil om artikkelen ønskes fagfellevurdert)
- Artikkeltittel
- Kort sammendrag som vil brukes som ingress
- Artikler som ønskes fagfellevurdert skal også ha et engelsk sammendrag på inntil 120 ord samt nøkkelord på henholdsvis engelsk og norsk.
- Nummererte sluttnoter
- Litteraturliste, alfabetisk ordnet
- Forfatterfoto

REFERANSER

Tidsskriftet bruker referansestilen APA. Disse nettstedene kan konsulteres for en innføring i hvordan referanser føres:

- <http://sokogskriv.no/kildebruk-og-referanser/referansestiler/apa-6th/>
- <http://kildekompasset.no/referansestiler/apa-6th.aspx>

APA bruker forfatter og årstall i referanser. Når man refererer eller oppsummerer en kilde settes forfatterens etternavn og årstall i parentes i teksten på denne måten: (Andersen, 2011; Andreassen, 2004; Askheim, 2009). Hvis referansen har to eller flere forfattere benyttes &-tegnet: (Deegan & Anderson 2006).

Referanselisten skrives til slutt etter hovedteksten. Referanselisten føres alfabetisk på første forfatters etternavn.

Manuskripter som ikke følger stilen, blir sendt tilbake til forfatteren.

DOI-REFERANSER

Referansene skal alltid inkludere DOI (digital object identifier) for kilder som har dette. DOI skal være en klikkbar URL og plasseres til sist i referansen. Hvis du er usikker på hva DOI-koden til en referanse er, eller om en DOI-kode finnes, kan du gjøre et raskt søk etter tittel, forfatternavn osv. på <http://search.crossref.org/>

SITAT I TEKSTEN

Sitater markeres med hermetegn inne i teksten. Sitater over 3 linjer skal være i 10 punkt, enkel linjeavstand, 0,5 cm innrykk fra venstre marg og skal ikke markeres med hermetegn. Enkle hermetegn på sitat inne i et sitat. Avkorting av et sitat markeres slik: [...].

Hermetegnene skal vendes rett vei: "... " eller '... ' (Oppskrift: Finn Symbol på Insert-menyen i Word, velg "Special characters" og "Double opening quote" eller "Double closing quote" (evt. "Single opening/closing quote" for sitat inne i sitat).

TABELLER, FIGURER OG ILLUSTRASJONER

Disse nummereres fortløpende. Marker hvor i manuskriptet hvert element skal plasseres, slik [tabell 1 omtrent her].

Antall tabeller, figurer og illustrasjoner bør begrenses, og tabeller og figurer bør være selvforklarende og ha korte overskrifter. Av hensyn til sitatretten må alle illustrasjoner være relevante og anses som

TABELLER, FIGURER OG ILLUSTRASJONER

Disse nummereres fortløpende. Marker hvor i manuskriptet hvert element skal plasseres, slik [tabell 1 omtrent her].

Antall tabeller, figurer og illustrasjoner bør begrenses, og tabeller og figurer bør være selvforklarende og ha korte overskrifter. Av hensyn til sitatretten må alle illustrasjoner være relevante og anses som komplement til teksten.

Alle tabeller, figurer og illustrasjoner som benyttes i manuskriptet må være tillatt å publisere open access. Dersom det ikke er forfatteren selv som har laget figuren, skal navnet på tegner eller fotograf oppgis i figurteksten. Forfatteren innhenter selv tillatelse til bruk av tidligere trykte illustrasjoner. Illustrasjoner må ha oppløsningsgrad på minst 300 dpi.

PUBLISERINGSETIKK

Redaksjonen er opptatt av at det som publiseres i tidsskriftene, er av høy faglig kvalitet og følger internasjonale etiske standarder for vitenskapelig publisering. Tidsskriftet følger retningslinjene til [Committee of Publication Ethics \(COPE\)](#).

VURDERINGSPROSESSEN

Tidsskriftet benytter fagfeller for å sikre den vitenskapelige kvaliteten til artiklene. Innkomne bidrag blir først vurdert av ansvarlig redaktør med tanke på relevans og kvalitet. Tidsskriftet følger tosidig anonymitets-prinsipp: både forfatter og fagfelle er anonyme for hverandre. Derfor må manuset anonymiseres før det sendes inn, dvs. forside med forfatternavn og -omtaler sendes inn som separat dokument og referanser må anonymiseres. Redaksjonen konkluderer på grunnlag av

VURDERINGSPROSESSEN

Tidsskriftet benytter fagfeller for å sikre den vitenskapelige kvaliteten til artiklene. Innkomne bidrag blir først vurdert av ansvarlig redaktør med tanke på relevans og kvalitet. Tidsskriftet følger tosidig anonymitets-prinsipp: både forfatter og fagfelle er anonyme for hverandre. Derfor må manuset anonymiseres før det sendes inn, dvs. forside med forfatternavn og -omtaler sendes inn som separat dokument og selvreferanser må anonymiseres. Redaksjonen konkluderer på grunnlag av fagfellevurderingene og viderefremidler disse kommentarene og eventuelle endringsforslag til artikkelforfatteren.

Dersom et medlem av redaksjonen er forfatter, håndteres manuskriptet av noen uten tilknytning til redaksjonen og forfatter holdes utenfor beslutningsprosessen for manuskriptet.

ETTER PUBLISERING

Forfatter vil motta pdf av artikkelen når den er publisert.

Publisering av artikkel i tidsskriftet er underlagt bestemmelsene i *Normalkontrakt for utgivelse av litterære verk i tidsskrift* utarbeidet av Den norske Forleggerforening og Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening. Se også informasjonsbrev fra Universitetsforlaget om *Normalkontrakt for utgivelse av litterære verk i tidsskrift*, samt informasjon om egenarkivering av artikkelen.

SKRIVETIPS

Sjekkliste for vitenskapelige artikler, fagfellevurderte

1. Er artikkelen relevant for Tidsskriftet Norges Barneverns interesseområde, det feltet tidsskriftet

SKRIVETIPS

Sjekkliste for vitenskapelige artikler, fagfellevurderte

1. Er artikkelen relevant for Tidsskriftet Norges Barneverns interesseområde, det feltet tidsskriftet skal dekke?
2. Er hensikten, formålet med artikkelen klart formulert, svarer artikkelen på / oppfyller den sitt eget prosjekt?
3. Er artikkelen bygget opp i tråd med prinsippene for vitenskapelige artikler (Formål, metode, forskning og data, drøfting og konklusjon)?
4. Er artikkelen fundert på relevant og oppdatert faglitteratur fra inn og utland?
5. Er litteraturlisten fullstendig, følger den malen APA 6th som er den gjeldende for tidsskriftet?
6. Foreligger det sammendrag og nøkkelord på norsk og engelsk?
7. Er artikkelen innenfor tillatt lengde på 7000 tegn? Hvis ikke **kort ned** for artikkelen sendes til vurdering.

Generelle skrive tips

1. Hold fokus på alle nivåer, på overordnet nivå, i kapitler, i avsnitt og i setninger.
2. Disponer artikkelen grundig. Det gjør det enklere å holde fokus.
3. Korte, klare setninger fungerer bedre enn lange setninger med mange innskudd. Skriv heller to korte, **fullstendige** setninger enn en lang. Det er ingen skam å sette punktum. En leservennlig periode har sjelden mer enn 22 til 25 ord.
4. Si én ting om gangen.
5. Sørg for at hovedverbet kommer langt til venstre i setningen, og spre resten av innholdet til høyre.
6. Tenk på hvem leseren er. Faguttrykk er OK innenfor feltet man forventer at leseren befinner seg i. For øvrig bør man ha et bevisst forhold til faguttrykk fra andre felt, vitenskapelige ord og uvanlige.
7. Vær mest mulig konkret.
8. Varier ordvalg og språk, men pass på at stil og normvalg er gjennomført gjennom hele artikkelen.

2. Disponer artikkelen grundig. Det gjør det enklere å holde fokus.
3. Korte, klare setninger fungerer bedre enn lange setninger med mange innskudd. Skriv heller to korte, **fullstendige** setninger enn en lang. Det er ingen skam å sette punktum. En leservennlig periode har sjelden mer enn 22 til 25 ord.
4. Si én ting om gangen.
5. Sørg for at hovedverbet kommer langt til venstre i setningen, og spre resten av innholdet til høyre.
6. Tenk på hvem leseren er. Faguttrykk er OK innenfor feltet man forventer at leseren befinner seg i. For øvrig bør man ha et bevisst forhold til faguttrykk fra andre felt, vitenskapelige ord og uvanlige.
7. Vær mest mulig konkret.
8. Varier ordvalg og språk, men pass på at stil og normvalg er gjennomført gjennom hele artikkelen. (Dette kan være en utfordring om det er flere forfattere). Stilbrudd og ligende er imidlertid tillatt om det ligger en hensikt bak.
9. Bruk komma riktig. Det kan være avgjørende for betydningen.
10. Vis engasjement og interesse.
11. Hvis du leser teksten høyt for deg selv blir det lettere å identifisere de aller mest «papirknitrende» uttrykkene.

(Takk til Finn-Erik Vinje.)